

СРПСКЕ НЕДЕЉНЕ НОВИНЕ

7.
СТРАНА

Масовна прослава у Липови

Чувари традиције

3.
СТРАНА

Десети рођендан „Круга“

6.
СТРАНА

Промоција у Новом Саду

4.
СТРАНА

ПОЛИТИКА

Петер Сијарто о проширењу Европске уније

Србија и Црна Гора саслужују пријем у ЕУ пре 2025.

У разговору за подгоричку „Побједу“, Сијарто наглашава да ће Мађарска, заједно са осталим земљама Вишеградске групе урадити све како би подстакла европски пут Црне Горе и Србије.

„Оне могу бити чланице ЕУ сутра из перспективе онога што је постигнуто и из перспективе интереса ЕУ, а интерес ЕУ, када су у питању економски, безбедносни и политички услови је да има нове чланице. Ако погледамо биланс остварених резултата онда дефинитивно можемо да кажемо да су Црна Гора и Србија предводници у овом процесу“, рекао је Сијарто.

Због тога, додаје он, Мађарска жали због политике ЕУ којом се потискују амбиције земаља кандидата.

„Мислим да смо јачи што нас је више у савезу. И ако погледамо биланс остварених резултата и ако гледамо испуњење реформи које сте спровели, онда не би требало да

буде препрека да постанете чланица ЕУ, ове, следеће године, кад год. Оно на чему ми тренутно инсистирамо је отварање свих преосталих поглавља ове године, како би се њихова затварања десила што пре. Предложена

Петер Сијарто

Министар спољних послова и трговине Мађарске, Петер Сијарто, сматра да Србија и Црна Гора заслужују чланство у Европској унији и због тога је незадовољан документима Европске комисије, који предвиђају да би тек 2025. ове две земље постале део ЕУ

2025. година за приступање је предалеко, то је нереално и то значи још седам година, или 2.500 дана. Ми знамо све о вама, ви знате све о ЕУ. Знамо ваше резултате, знамо вашу посвећеност, што још треба? Не разуме-

мо што је проблем“, каже шеф мађарске дипломатије.

Говорећи о недавно објављеном извештају ЕК о проширењу, Сијарто каже да је прилично фрустриран поменутиим документом. Због тога ће,

како наводи, користити све инструменте како би убрзали агенду проширења.

„Нисмо сами у тој идеји, већ можемо да рачунамо и на остале земље Вишеградске групе. Можемо да рачунамо и на Аустрију, такође и на Румунију и Бугарску које су традиционално посвећене проширењу, тако да постоји прилично велики број земаља које подржавају ваш пут ка ЕУ“, наводи Сијарто.

У Европској комисији, истиче он, постоје три врсте проблема са којима се ЕУ суочава.

„Први пут у историји ЕУ се дешава да се смањује број њених чланица. То се никад до сада није десило. Друга ствар страх од тероризма у ЕУ је гори неко икад. У последње три године, 340 људи је умрло у терористичким нападима, а преко хиљаду је рањено. Трећа ствар економски и политички стуб трансатлантских односа је такође ослабљен. Тако да, иако су до сада постојали безусловно добри односи између САД и ЕУ, сада су све крхкији. Ако размотрите ове три ствари видећете да су достигнућа садашње Европске комисије веома сиромашна, тако да се уздамо у нови састав ЕК следеће године“, навео је Сијарто. ■

Хоће ли Трамп доћи у Србију?

Посета америчког председника зависи од резултата анализа

Американци раде озбиљне анализе о томе да ли би долазак Доналда Трампа у Србију подигао утицај САД-а у региону и Србији и од тога зависи хоће ли он доћи или не. Уколико се покаже да би долазак америчког председника могао знатно да допринесе расту утицаја САД-а на Балкану, па и у Србији, онда ће посета свакако бити реализована у наредних годину дана. Све иде ка томе да ће Трампа сарадници покушати да убеди да дође. Ово је изјавио „извор из дипломатских кругова“ за београдски лист „Блиц“.

Шеф српске дипломатије Ивица Дачић рекао је да би Трамп могао да дође за неколико месеци.

„Долазак Трампа би био више-струко користан. Био би то веома позитиван сигнал и веома добра порука са политичког, али и са економског аспекта. Ми овде говоримо о две озбиљне битке: о првој, за КиМ, али и оној другој, да запослимо наш народ“, рекао је Дачић за „Блиц“.

Како је истакао, с доласком Трампа „имали бисмо одличан тренутак да Вашингтон саслуша и уважи наше политичке ставове и да направимо један економски аспект који би значајно више амерички инвестиција. Био би то заиста почетак новог

„С доласком Трампа имали бисмо одличан тренутак да Вашингтон саслуша и уважи наше политичке ставове и да направимо један економски аспект, који би значајно више америчких инвестиција“, сматра Ивица Дачић

Доналд Трамп

раздобља у односима две земље“, нагласио је Дачић. „Организација овакве посете јесте озбиљан посао на којем се ради по неколико месеци. Узимајући све у обзир, Трамп би најраније крајем године могао да дође у Србију или на пролеће“.

Дачић додаје да би ова посета била од изузетног значаја за Београд.

„Србија води озбиљну битку за Космет, нама је сусрет са Трампом од изузетне важности јер желимо да Вашингтон саслуша и уважи наше

ставове. Питање јужне српске покрајине јесте централна тема о којој би се разговарало током те посете, али сигурно није једина“, каже Дачић.

Долазак Трампа у Србију био би прва посета једног америчког председника после више од 40 година. Стогодишњица подизања српске заставе испред Беле куће биће обележена низом манифестација које ће у Вашингтону бити одржане од 25. до 28. јула. Том важном јубилеју требало би да присуствују премијерка Србије Ана Брнабић, Дачић као и премијерка Републике Српске Жељка Цвијановић.

Први пут ће у обележавању неког јубилеја важног за Србију, али и САД, бити укључена и америчка администрација, па би то могла да буде и добра прилика за сусрет српских и америчких званичника. ■

Рајорџи из еџно камџа у Ловри

Чувамо старе занате и српски језик

Овогодишњи камп „Очување старих заната“, који се већ пету годину одржава у Дому културе у Ловри, трајао од 1. до 7. јула. За овај овај вид едукације владало је велико интересовање, па је број деце био рекордан: око шездесет полазника кампа дошло је у Ловру из других крајева Мађарске и региона

Многи занати, са чијим техникама су се учесници кампа упознали и опробали се у њиховој примени, већ ишчезавају, па је ово била прилика да се млади заинтересују за њих и можда продуже традицију израде појединих производа на традиционалан начин.

Ове године деца су могла да се опробају у чак шест различитих радионица, а главни организатор кампа, као и претходних година, било је Удружење за очување културе и традиције из Ловре.

Идејни зачетник и реализатор овог кампа је Љубомир Алексов,

председник поменутог удружења, који је за наш лист рекао:

– Веома позитивним сматрам то искуство и чињеницу која показује да је сваке године све више деце заинтересовано за овај камп. Она су сатима инспирисана за рад у, сада већ шест радионица, колико их имамо ове године на кампу. Осим што уче старе и помало заборављене занате, наша деца уједно вежбају матерњи језик и уче можда и неке нове изразе у српском језику, с обзиром да су предавачи из Србије. То значи да овај камп има вишеструку вредност за нас и нашу децу у Мађарској.

Љиљана Максимовић из Лознице

код Тршића, радила је са децом радионицу ткања. Малишани су правили једнобојне и шарене торбице које ће касније користити за мобилне телефоне или таблете. Осим тога полазници ове радионице правили су за себе појасеве и обележиваче за књиге.

Весна Станисављевић ове године водила је радионицу за иконописање и калиграфију.

– Ове године са децом радимо византијски иконопис и калигарфију. У овој радионици имамо десет полазника и то су деца узраста од 10 до 20 година. Веома су талентовани и види се велики напредак у односу на прошлу годину – рекла је у изјави за наш лист.

Радмила Боровчанин водила је радионицу пустовања вуне. Ту су деца могла да се опробају у техникама мокрог и сувог пуста. Ове године, по први пут у кампу, за децу млађег узраста од 1. до 3. разреда основне школе, приређена је креативна радионица. Овај шарени и веома занимљиви кутак водила је учитељица Јасмина Латас, са својим колегицама Милевом Алексов и Весном Пећовски. Током шест дана радионице, деца су уживала у осликавању шоља техником декупажа, сликању на платну, изради лутака и многим другим активностима које су за њих приредиле учитељице.

ТРАДИЦИЈА

– Трудили смо се да осим ових радионица, које сте имали прилике да видите, деци приредимо и друге садржаје. Тако смо у план рада овог деце кампа уврстили и купање на базену, вожњу скелом по Дунаву, обилазак Ловре, Српског Ковина и разне друге забавно-едукативне садржаје – рекла је за СНН Јелена Вукајловић Краус.

Током кампа су, осим поменутих, радили предавачи и учитељи: Маја Вујашин, Софија Иванов, Чарна Голуб, Зорица Јегер и Горан Карагић. Овогодишњи деце камп „Очување старих заната“ завршен је великом изложбом радова у Дому културе у Ловри, уз присуство учесника и њихових родитеља, као и већег броја становника Ловре и околине.

Диана Кондић Ђурић

Госћовање Дешчана и Калазлија

Морахалом угостио српске фолклораше

У организацији локалне самоуправе града Морахалома, у том популарном бањском насељу је од 28. јуна до 1. јула одржан 15. Фестивал „Номокхати sokadalom“ у склопу којег је приређен и Фестивал гибанице

Организатори на челу са Золтаном Ноградијем, градоначелником Морахалома, побринули су се да саставе програме, којима ће привући пажњу не само домаће публике, него и многобројних туриста којих има заиста у великом броју! Поготово из Србије!

Можда и зато су одлучили да за 28. јун позову Зорана Стевановића, познатог певача, гитаристу, композитора и текстописца српског порекла, икону мађарске забавне музике који је на Видовдан, у Коњичком центру „Futó-Dobó“, одржао незаборавни концерт. Публика је била и више него задовољна, а легендарни Зоран је у свој богат репертоар, који је извео те вечери, уврстио и две српске композиције!

Љубитељи културе нису били ускраћени ни у наставку традиционалног фестивала, штавише, 30. јуна имали су прилику да уживају у фолклорној шароликости бројних културно-уметничких друштава из Македоније, Пољске, Украјине, Ср-

бије па и других земаља а наравно ту су били и домаћи ансамбли из Мађарске, међу њима и чланови подмлатка КУД-а „Банат“ из Деске и КУД-а „Рузмарин“ из Калаза.

Они су, предвођени уметничким руководиоцима Перидом Дунајем и Зорицом Косновски, током фестивала одиграли две кореографије: „Игре из околине Ниша“ и „Димитровград“.

Млади Дешчани и Калазлије били су поздрављени бурним аплаузима публике, која је захвално аплаудирала и задовољно испратила заједнички наступ младих иг-

рача, верних чувара српског фолклора.

Сви они, иначе, претходно су боравили у Српском фолклорном кампу у Батањи, где су марљиво радили и увежбавали нове игре. Баш зато, с нестрпљењем очекују тренутак, када ће моћи да представе нову кореографију под именом „Куманово“, коју им је увежбао Љубомир Миле Вујчин, познати кореограф из Врбаса, Србије.

Предраг Мандић

ЈУБИЛЕЈ

Рођендан Удружења уметника „Круг“

Деценија испуњена делима, креативношћу и позитивном енергијом

Међународна уметничка колонија „360 степени“, одржана у Будимпешти од 2. до 9. јула, протекла је у знаку обележавања деценије постојања и рада Удружења уметника „Круг“, које сваке године организује ову манифестацију. Колонија је окупила ликовне ствараоце и писце из Мађарске, Србије, Немачке, Босне и Херцеговине, Хрватске, Румуније, Словеније и Италије

Током недељу дана рада у Српском културном центру у Будимпешти, у његовом дворишту и галерији, у оквиру Међународне уметничке колоније „360 степени“ настала су уметничка дела која представљају неизбрисиве трагове постојања и рада Удружења уметника „Круг“.

Завршно вече приређено је у Будимпешти, уз велико славље, које је уједно било обележавање десетог рођендана удружења које окупља

песме, односно поетска проза Драгана Јаковљевића и Грге Олаха, који су и лично учествовали у раду колоније. То је била и прилика да се у ужем кругу поклоника писане речи поразговара и о различитим аспектима савременог стваралашта писаца у Мађарској.

Инспирисана стваралаштвом књижевника Драган Јаковљевића, а посебно његовом поетском прозом, академска сликарка Тања Перуновић пренела је своје инпресије на сликарско платно.

— С обзиром да је била тема савремена српска књижевност у Мађарској, повезала сам песме и

сликарство, пошто и сама пишем. Драганове песме су ми биле блиске. Онако како он схвата свет и своје писање, на један озбиљан и врло интелектуалан начин, тако и ја сликам. У одабиру песме су ме водили сензибилитет и ширина схватања поезије, пошто смо Драган и ја, разговарали о томе на који начин аутор види своју песму. То ми је помогло да насликам рад на теме поетских записа „Улица чуда“ и „Шапат времена“, Драгана Јаковљевића. Још је већа драж што је њихов аутор задовољан насликаним делом — рекла нам је академска сликарка Тања Перуновић.

Како је песме Грге Олаха видела Марина Ђуповић?

— Инспирисала ме је песма „Одлучност“ Грге Олаха. Низ апстрактних слика упорно се низао после сваког прочитаног стиха, дајући ми инспирацију да створим једну атмосферу

уметнике различитих профила. Тема овогодишње колоније била је везана за савремену српску књижевност у Мађарској, па су ликовни уметници према сопственом одабиру и на основу свог сензибилитета, пренели своје импресије на сликарска платна.

— Инспирација за мој ликовни рад је песма Војислава Галића „Трг у Сентандреји“. Допало ми се што смо за тему ове колоније добили поезију. Прва строфа ове песме, која описује стогодишњу липу, за мене је била веома инспиративна. Доживела сам тај почетак песме као опис једне упорности, једног стања истрајности, упркос неким потешкоћама, а та огромна и величанствена липа представља једну радост која надилази свакодневицу. Она је симболички представљена као дрво, али и као нека особа, а управо то сам представила на свом уметничком делу — рекла је за наш лист Наталија Симеоновић, сликар и професор.

Песма Петра Милошевића „Стара вода“ послужила је као инспирација за слику ликовном уметнику Николи Живићу, који је то овако објаснио:

— Ово је љубавна песма која је на мене оставила дубок утисак. На платну сам представио један заљубљени брачни пар, садашње и стварне ликовне, потомке оних људи који су опевани у песми „Стара вода“ и који су дошли на ове просторе са Арсенијем Чарнојевићем — рекао је Никола Живић сликар из Крушевца.

На сликарским платнима биле су заступљене и

распарчане стварности, проткане упорном мелодијом боја, црвене и плаве. Као и речи ове песме и моја слика, надам се одвлачи боје ка васиони у настајању — каже ова сликарка за СНН.

О раду на колонији и о својим утисцима, академска сликарка из Франкфурта, Споменка Алечковић, је изјавила:

— Ово ми је већ друга година како долазим на ову међународну уметничку колонију. С обзиром да сам излагала и учествовала на колонијама широм света, могу рећи само речи хвале за организацију овог седмодневног уметничког догађаја.

Наталија Симеоновић је по први пут учествовала на колонији „360 степени“. Каже да је атмосфера била изузетно пријатна, да је владала добра комуникација међу учесницима и признаје никада нисам била на

бољој колонији, у смислу организације:

– Било је динамично, доста се радило, али је било времена и да се види Будимпешта. Домаћини су се заиста потрудили да ово буде нешто незаборавно.

Своје емоције није крила ни италијанска сликарка Сила Кампанини, која је рад колоније оценила веома добрим:

– Било је заиста веома лепо, добар одабир уметника, одлична организација и услови за рад. Домаћини су се

чак потрудили да организовано посетимо и Националну галерију у Будимпешти, где је управо отворена изложба Фриде Кало.

На колонији су осим споменутих сликара, стварали и проф. Франц Цурк, Марија Цурк, Радослав Путник, Марина Ђуповић, Дана Петков, Тони Гергеј, Ема Марковић, Марија Ђуповић, Горан Кнежевић, Ирена Кнежевић, Сила Марија Кампанини, Ива Бендеља, Јелена Кепић, Ђани Моргани, Иван Јакшић, Илдика Пап, Лајош Вег, Габријела Вароши, Бернадета Сигети, Влада Марковић, Река Етвеш и Диана Ђурић, док су своје радове послали Славица Ердељановић Цурк, Јелена Дробица и Љиљана Лазичић Путник.

– Удружење уметника „Круг“ и уметничка колонија „360 степени“ ове године су обележили једну деценију свога рада и постојања. Ове године смо осим слика имали нешто сасвим ново у нашем раду, а то је Аутономна графичка радионица, која је изродила скоро исто толико графика, колико и слика. Могу слободно рећи да је овогодишњи материјал са колоније ве-

ЈУБИЛЕЈ

ома добар и да ће свакако обогатити збирку Удружења уметника „Круг“. Крајем године планирана је аукција и продаја неких уметничких радова са претходних колонија. Познато је да наше Удружење поклања уметничка дела трајне вредности, па ће тако бити и овога пута. Град Будимпешта добиће на поклон уметничко дело на јавној површини, а о свим детаљима знаће се на јесен, током Месеца српске културе у Мађарској – рекао је Милан Ђурић, идејни зачетник и један од оснивача Удружења уметника „Круг“.

Радови са ове колоније биће приказани на великој изложби у оквиру Месеца српске културе, у току Међународног сусрета писаца „Пештански омнибус“.

Током завршне вечери, која је уједно била и прослава једне деценије рада Удружења уметника „Круг“, није изостала ни рођенданска торта, чије су свећице, замисливши по једну

жељу, заједно угасили присутни оснивачи: Иван Јакшић, Диана Кондић Ђурић, Драган Јаковљевић, Радивој Галић, Ксенија Голуб, Даница Брцан, Јасенка Васић Галић, Грга Олах, Виктор Добромировић, на челу са председником удружења Миланом Ђурићем.

У наставку вечери, а у оквиру ове прославе, наступио је и будимпештански састав „Бабарога“, чији су репертоар чиниле рок и поп нумере са простора бивше Југославије (о томе смо читаоце известили у прошлом броју СНН-а).

Организатор Уметничке колоније „360 степени“ је, по традицији, Удружење уметника „Круг“, док су њени суфинансијери ове године били: Управа за сарадњу са дијаспором и Србима у региону Министарства спољних послова Србије, Културни и документациони центар Срба у Мађарској и будимпештанске српске самоуправе 13. и 5. кварта. Као и приликом реализације других значајнијих српских манифестација у Мађарској, медијски партнери су и овога пута били „Српске недељне новине“, као и недавно основана интернет телевизија „Варош РТВ“.

ВЕСТИ

Промоција у Новом Саду

Делатност Арсенија Теодоровића

Узгради Галерије Матице српске у Новом Саду, 22. јуна, одржана је промоција књиге „Арсеније Теодоровић и српска црква у Будиму“. Сама промоција одржана је у изложбеном простору где је изложен иконостас некадашње српске цркве у Будиму.

Монографску студију написали др Даниела Королија Црквењак, помоћник управника Галерије Мартице српске, др Владимир Симић, професор на Филозофском факултету у Београду, др Бранка Кулић из Галерије Матице српске, Коста Вуковић, кустос Музеја Будимске епархије, односно, мр Тијана Палковљевић-Бугарски, управница Галерије Матице српске, која је уједно и главни и одговорни уредник издања.

Треба рећи да је промоција била уприличена у склопу завршне свечаности изложбе „Арсеније Теодоровић и српска црква у Будиму“, наине, у августу поставка стиже у

Мађарску. Током представљања монографије, о самој књизи говорили су аутори, који су резимирани свој део посла. Коста Вуковић, кустос Музеја Епархије будимске у Сентандреји, подсетио је да је 1810. године српску цркву у Будиму задесио пожар у којем је изгорео и иконостас Васе Остојића.

То несвакидашње дело мајстора-иконописца имаће прилику да упозна и мађарска јавност, наине, Музеј Будимске епархије са Историјским музејем града Будимпеште, припрема изложбу о српској цркви у Будиму па и о Српском Табану. Како нас је информисао Коста Вуковић, припрема се једна пригодна публикација за почетак новембра, за отварање изложбе у Будиму, а током новембра ће бити објављен и један зборник радова на мађарском језику.

П. М. *Детаљ са промоције*

Дан дијаспоре на Универзитету „Сингидунум“

Још један позив на унапређење односа матице и расејања

Теслина научна фондација из Филаделфије и приватни Универзитет „Сингидунум“, организовали су 7. јула Дан дијаспоре у Београду. Како је објављено на сајту овог универзитета, била је то прилика да учесници и гости на панелима и дискусијама размене мишљења и искуства о томе како побољшати односе матице и дијаспоре, продикутују о проблемима и понуде предлоге за побољшање тих односа.

У информацији објављеној у појединим медијима, каже се да су скуп, између осталих, говорили и Петар Ластаћ, директор Српског института из Мађарске и министри културе и информисања Владан Вукоса-

вљевић, и социјалне политике и запошљавања Зоран Ђорђевић, домаћи историчари, стручњаци за ИТ сектор и технолошки развој и други.

Овом приликом, уручене су и награде „Теслин народ“, заслужним појединцима. Један од добитника је и Властимир Вујић, професор физичке културе у Српској школи „Никола Тесла“ у Будимпешти и сарадник неколико листова у Србији. Како је објављено, он је награду добио „за рад на повезивању Срба у региону и матице, као и за рад за српску заједницу у Мађарској и повезивање са радом и делом Николе Тесле“.

СНН *Добитници признања*

Прослава у Шоном Београду

Свечано обележен Ивањдан

Срби и остали православни верници из Стоног Београда (Székesfehérvár), свечано су прославили храмовну славу стонобеоградске цркве. Поводом прославе Ивањдана, Свету архијерејску литургију служио је епископ будимски Лукијан уз саслужење јеромонаха Андреја, игумана манастира Српски Ковин, протона-

месника Далибора Миленковића, ђакона Зорана Живића, ђакона Андраша Шољома и јерођакона Митрофана.

Литургијско славље је својим певањем увеличао хор „Зора“ из Србобрана. После Свете литургије пререзан је славски колач и приређен славски ручак.

М. Т.

Дани села у Новом Сентивану

Поново без српских програма

У организацији Локалне самоуправе села Новог Сентивана у поменутом насељу су између 29. јуна и 1. јула одржани 26. по реду „Дани села“. Иако су организатори традиционалне манифестације предвођени начелником села Лазаром Путником конципирани богату програмску понуду у коју су уврштени разни културно-забавни, спортски и гастрономски садржаји, ипак, тродневна приредба за Србе у овом насељу остала је горка. Између осталог и зато, јер трећу годину за редом није било српских културних сегмената. Иако у овом насељу надомак Сегедина, живе и припадници српске националности, ипак, већинска самоуправа као да заборавља на ту важну чињеницу, а то је и зато жалосно јер је и сам начелник села Лазар Путник српског порекла.

Ту горку суштину не ублажава ни

чињеница да су организатори и овај пут позвали бројне извођаче из Србије, но, сви они наступали су с програмом који је промовисао лепоте и богатство мађарске културе. Што није проблем – напротив. Чувари мађарске народне песме и игара доказали су колико одано и предано чувају и негују мађарску културу у суседној земљи, у нашој матици, што је заиста за похвалу.

Није био отворен чак ни српски православни храм, односно, етнографска збирка, иако су сеоској самоуправи те могућности понудили чланови Новосентиванске српске самоуправе. Јелена Марковљев-Веселинов, председница месне Српске самоуправе, каже да ће након још једног изостанка српских програма настојати да скрене пажњу руководству насеља да се до године не понове такви пропусти.

П. М.

Поруке са храмовне славе у Липови

ДУХОВНОСТ

„Немојмо бити љубоморни и кивни на друге”

Свечано обележавање патрона светиње протекло је у знаку незапамћеног масовног присуства Срба, не само из мађарског и хрватског дела Барање, него и шире. Наиме, мештанима су се у празновању Рођења Св. Јована Претече придружили и српски православни верници из Сегедина, Деске, Пантелије, Ловре, Калаза, Будимпеште и Геда, а дошли су и Срби из даљих крајева Републике Хрватске, односно, матичне земље Србије.

Наиме, за певницом су се налазили чланови квартета, Хора „Фони тесера” из Новог Сада под диригентском управом Миле Латинковић, који су од самог почетка славског богослужења па све до краја свете литургије беспрекорно певали и ивањданску молитвену атмосферу учинили још празничнијом.

Свету литургију, којој су присуствовали и Вера Пејић Сутор, председница, Петар Крунић, потпредседник те Боровој Рус, саветник за јужну регију Самоуправе Срба у Мађарској, односно, Миклош Ловаш, начелник села Липове, служили су протојереј Лазар Пајтић, архијерејски намесник мохачки, јереј Јован

Срби из Липове, на југу Мађарске, 7. јула су свечано прославили своју храмовну славу, Ивањдан. Обележавање патрона њихове цркве протекло је у знаку масовног присуства верника из мађарског и хрватског дела Барање, али и из других крајева ове две земље и Србије

као лав у пустињи. Исто због тога. И говорио: *Покајите се, народе!* Покајмо се и ми сами, првенствено због сопственог греха!”

У наставку своје проповеди о. Ерић је говорио о важности исправног васпитања наше деце, а потом је позвао присутне да споје снаге и потпомогну подизање нове зидне оградне порте српске православне цркве у Липови. Наиме, она се почетком марта, услед силних падавина, срушила у комшијско двориште, па су власти наредиле да се у року шест месеци подигне нова. Баш зато, позвао је благочестиве хришћане да сходно својим материјалним могућностима, добровољним прилозима изађу у сусрет малобројним Србима у Липови како би околина древне светиње поново засијала у свом старом сјају.

„И увек се сетите како је наш благочестиви сербски род, тачније, како

на крају своје славске беседе јереј Милан Ерић, администратор парохије у Липови.

Окончањем проповеди, приликом

се у порти светиње резао славски колач и благосијало кољиво. Кумовали су др Габор Кернер из Печуја и Тибор Барабаш из Баје, обојица родом из Липове са својим породицама. Тибор Барабаш је видно ганут рекао нам следеће: „Била нам је заиста велика част да кумујемо. Драго ми је што смо се у оволико великом броју окупили у нашем селу. Наиме, ми Липову и данас сматрамо нашим родним крајем, огњиштем где смо провели наше детињство, један део нашег живота. Уколико би се догодило да се нико не прима кумства, ми ћемо се примити. Јер сматрамо важним да опстану славске традиције, обичаји!”

За следећу годину, иначе, кумства су се примиле Самоуправа Срба Нове Пеште и Самоуправа Срба у Мохачу. Славље, поводом прославе заштитника светиње у Липови, настањено је пригодним послужењем, а затим и трпезом љубави те дружењем у месном Дому заједнице, где се за разоноди гостију побринуо један свирачки дует из Дарде, Републике Хрватске.

Окончањем агапеа, уследила је прослава „Дана српске културе и српског наслеђа у Жупанији Барањи” о којој прослави, коју су суфинансирали Културни и документациони центар Срба у Мађарској и Самоуправа Срба Нове Пеште, детаљнији извештај објавићемо у наредном броју нашег недељника.

Ивањданска храмовна слава, иначе, окончана је у поноћ, наиме, након дуги низ година паузе, у Липови је поново одржан славски бал на којем су госте забављали „Бачки тамбураши” из Суботице. Прославу патрона српске цркве у Липови суфинансирало је Министарство за људске ресурсе (ЕМЕТ).

Предраг Мандић

Бибић, парох сантовачки, јереј Милан Ерић, парох печујски, администратор парохије у Липови, јерођакон о. Митрофан, монах из манастира Грабовца и протођакон Андраш Штријк.

Посебно ваља истаћи да је „Апостол” читала мати Софија, монахиња манастира Грабовца, која је скоро дошла у наш древни манастир са Св. Фрушке Горе, с циљем да осим што у њему живи молитвено, духовно, помаже обнову наше древне светиње.

У склопу славског богослужења, свечану славску беседу одржао је јереј Милан Ерић, парох печујски који је говорећи о животу Св. Јована Крститеља између осталог подсетио на његове врлине и поруке које носи црквени празник. При томе, он се осврнуо и на начела која играју важну улогу у животу Срба православаца па је, између осталог, рекао следеће:

„Немојмо замерати једни другима и немојмо злопамтити. Немојмо бити љубоморни, немојмо бити кивни брат на брата свога. И то смо чули у *Апостолу*, а Свети Јован је рикао

су наши дедови, прадедови, чукундедови саградили ову светињу! Ни тада није било новаца, али су успели. Све то значи да се може. И баш зато, молим вас да помогнете!”, рекао је

које се администратор липовске парохије, како мештанима тако и њиховим гостима, захвалио на масовном учешћу на празновању ивањданске славе, уследила је литија а потом

РЕПОРТАЖА

Санирање последица пожара у српској светињи

Обновљено две трећине објеката у манастиру Хиландар

Архитекта-конзерватор проф. др Мирко Ковачевић, који је од 1983. задужен за радове у Хиландару, а од 2004. је главни архитекта обнове манастира, објашњава колико је важна обнова Белог конака.

„Реч је о једаном од три најстарија аутентична конака из периода с почетка XVI века сачуваних на Светој гори. Он је у доње две етажне имао потпуно сачуване оригиналне келије из времена око 1600 године са вратима, прозорима, намештајем, све је то изгорело”, објашњава Ковачевић.

Како каже изгорела су и четири параклиса (мале цркве) од 12 колико има Хиландар, од тога један потпуно у Белом конаку.

„Параклис Светог Николе је остао, али је живопис изгубио боју, параклиси Светог Саве и Светог Димитрија су мало оштећени пожаром, али пошто приликом градње то није добро урађено, 2015. се већи део срушио, тако да од та два параклиса имамо само источне делове”, објашњава Ковачевић.

Додаје, да код објеката где су сачувани спољни зидови, није било проблема обновити их, али код

Седамдесет посто пожаром уништених објеката у манастиру Хиландар обновљено је. Приводе се крају радови на Белом конаку, започети су на трпезарији, предстоји обнова Игуменарије и Дохије, како би све било завршено до 2021. године, али у плану је и измештање манастирске ризнице, као и обнова других објеката, који нису изгорели у пожару

укључујући игумански –једини који није изнет 1926. и по угледу на њих ће се направити нови.

Што се тиче Игуменарије, односно игуманске келије и Дохије (подрума), Ковачевић наглашава да постоје два

„Постоје пројекти да се простор у доњим етажама Дохије искористи за излагање предмета из Ризнице, а за депое још немамо решење. Имамо нешто у Јужној мали, у јужном делу манастира, где је библиотека са са-

мозаичка икона Богородице са којом је у рукама, по предању, Стефан Немања издахнуо, као и руком сликане иконе из XIII и XIV века, па клон руске царице Јелисавете – позлаћено јевењеле дужине 70 центиметара.

Саговорник наглашава да и други објекти, који нису изгорели, захтевају обновљање, јер дуго ништа није рађено, попут Пирге краља Милутина из XIV века и конака на југу у коме је болница.

„Седамдесетих година је било 16 монаха у Хиландару, од тога половина немоћни старци, а манастир није имао ни средстава за одржавање објеката, тако су тек деvedесетих година кренули озбиљнији радови, тада већ на обнови”.

Промењен је кров на Пиргу Светог Ђорђа, што је најстарија грађевина

Белог конака, који ће бити завршен за месец дана, морали су све да граде, а доњи делови који су остали, уклопљени су у здање.

Трпезарија, која се тренутно обнавља, мало је страдала од пожара, али је она последњи пут конзерваторски третирана двадесетих година XVII века.

„Трпезарија датира од Светога Саве, али је велику обнову урадио краљ Милутин око 1300. године. Пошто од XVII века на њој ништа није рађено, део крова је иструлео и на ослонцима је понегде дошло до пропадања дрвених греда тако да ће морати да се направи додатна конструкција”, истиче Ковачевић.

У трпезарији су до 1926. постојали камени столови, што је случај само са прва четири у рангу манастира од 20 колико их има на Светој гори (Велика ларва, Ватопед, Ивиرون и Хиландар). Сачувано је неколико оригиналних,

проблема – зид на западу се помера и: остаци зидина из V и VI века откривени приликом рашчишћавања терена морају се сачувати приликом обнове.

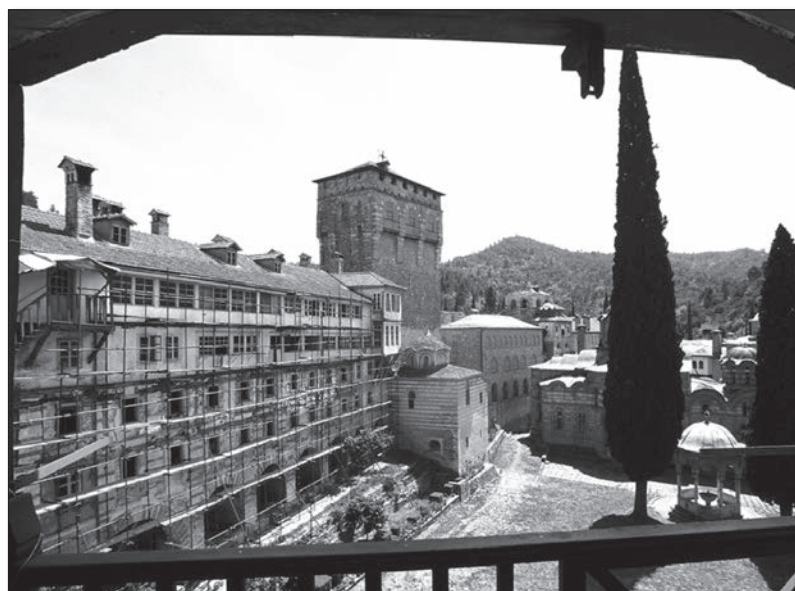
Како каже, приликом рашчишћавања рушевина у Дохији наишло се на остатке зида из периода ране Византије, као доказ постојања грађевина и пре него што је Георгије Хиландарис у X веку кренуо да гради Хиландар.

Ризница и библиотека, објекат који је изгорео 1722. али је обновљен тек у XX веку и најмлађи је на Хиландаром и данас има велики проблем са влагом, јер су песак и шљунак за изградњу донети са мора са великом количином соли.

Ковачевић каже да су 2000. направиле дупле зидове и систем за извлачење влаге, чиме су мало смањили влагу, али проблем није дефинитивно решен, због чега је неопходно измештање ризнице.

КОРАК ПО КОРАК ДО ЦИЉА

У протеклих десет година Србија је за обнову Хиландара издвојила 795 милиона динара, а само за ову годину опредељено је 80 милиона. До сада је обновљен Велики конак са близу 3.000 квадратних метара корисног простора, подигнут између 1816. и 1820. године, који је већ неколико година у функцији, 2007. је отворен Синодик из 1814. на самом улазу у манастир, први обновљени објекат након пожара, као и улазни део који се надовезује.

временим књигама из последња два века и библиотека инкунабула, првостампаних књига, и оне су сигурне, али иконе и рукописне књиге су проблем, јер су у Ризници”, објашњава Ковачевић.

Подсећа да се у Ризници чува Типик Светог Саве из 1199, пуно повеља, од Немањића и Хребелановића, много рукописних књига, књига из XII века, затим XIII и XIV века, ту је

у манастиру, почетком осамдесетих година је на југу дрвена конструкција замењена бетонском, али болница захтева темељну обнову.

Напомиње да Хиландар није само утврђена целина, да има преко 20 келија у Кареји, које такође треба одржавати и обновљати, а ту је и Црква светог Василија коју константно угрожава запљускивање мора и велика количина соли. ■

Жељко Бебек, ексклузивно за СНН

ИНТЕРВЈУ

Слава која не бледи ни после четири и по деценије

На популарном будимпештанском броду А38, певач Жељко Бебек, окупио је бројне обожаваоце тзв. екс-ју рока и љубавних балада, којима обилује његова соло каријера. Карте су недељама унапред биле распордате, па препун концертни простор није био изненађење

У склопу „Балкан партија“, Жељко Бебек се на почетку концерта захвалио организаторима, нарочито Вилмошу Шимону, на позиву да у Будимпешти наступи по други пут. Након више од 45 година успешне каријере, Бебеков специфичан и снажан глас одушевио је публику већ уз прве тактове добро познатих песама, а на невероватној енергији позавиделе би му и многе млађе колеге.

Пошто је полетна атмосфера била очигледна у публици, Бебек је за наш лист објаснио како је све то изгледало са сцене:

— Мој бенд и ја осећали смо пуно позитивне енергије од стране публике, а и сами смо је донели у Будимпешту. Тај обострани ентузијазам допринео је да концерт буде прелеп и незабораван.

Како га посао доводи у Будимпешту по други пут, певач је овом приликом одлучио да споји лепо и корисно, па је посету Мађарској пружио на неколико дана. Огромну славу певач је првобитно доживео са једном од најутицајнијих југословенских рок група, „Бијелим дугметом“. Жељко Бебек био је певач групе де-

сет година и својим карактеристичним гласом отпевао је најлепше песме те генерације, као што су: „Селма“, „Лоше вино“, „Све ће то, о мила моја“, „Битанга и принцеза“, „Сањао сам ноћас да те немам“ и многобројне друге хитове.

— Неке песме из тих времена певам и данас, иако моје концерте већином чине песме настале од краја осамдесетих, па до данас — каже

популарни певач у ексклузивном интервјуу за „Српске недељне новине“.

Жељко Бебек је током целе своје каријере инсистирао на томе да је његов посао да музиком усређује људе. Вешто је избегавао сваку врсту политичарења, па и из данашње перспективе, кратко и једноставно коментараше, рекавши:

— Нити смо ми требали држави,

нити је она нама требала. Ми смо музичари, имали смо своју публику, живели смо паралелно, на одушевљење младих, као и старијих.

Богату каријеру немогуће је описати у неколико реченица, али са привилегијом да ради оно што највише воли цео свој живот. Ни данас није склон носталгији било које врсте, већ и даље ужива у свом послу.

— Тешко би било побројати „где сам био, с ким сам пио“ у каријери од њених почетака у седамдесетим годинама, колико сам песама и колико концерата отпевао? Поштено сам се науживао, а тако уживам и данас. Посебна осећања увек ме обузму након оваквих концерата, као што је овај у Будимпешти — додаје Бебек.

Жељка Бебека на сцени недавно прати и његов син, петнаестогодишњи Звонимир Бебек, који свира гитару и, како каже, обожава музику. Звонимир је за СНН открио своје утиске:

— Мени је на овом концерту било јако узбудљиво! Нисам знао како ће ме публика прихватити, али је све било супер.

Након концерта, Жељко Бебек се радо придружио својој публици и домаћинима на журки која је уследила. До неког следећег виђења у Будимпешти, свој поздрав публици пренео је и овим путем.

Милана Мотика

Из њешанској дневника

Сладолед код Самоша

Тих је дана изненадна киша у Будимпешти начас прекидала врелину дана, али је влага након пљуска подизала температуру, и ваздух је постајао лепљив и тежак. Облаци су притискали град, а сунце се пробијало и на махове сушило барице на асфалу

Време није баш било „излетничко“, али је сусрет договорен још много раније, па је кишобран био одбрана од лошег времена, а жеља да се сретну баш у Сентандреји веома јака. Ту где уске уличице вијугају до врха узвишице, где углачана калдрма одзвања корацима шетача, а велике саксије од теракоте и расцветале мушкатле обележавају улаз у сваку обојену кућицу, продавницу сувенира или кафетерију, ту под сентандрејским небом, крај реке која баш ту савија, ту су чекали једно друго.

И док је она јела омиљени ручно прављени сладолед у посластикарници код Самоша, гледала је прозоре разнобојних кућерака и питала се где је то могла да станује Главата Ната, и са ког је то прозора гледала сентандрејски централни трг и крст на њему? Одједном су сви ти разни ликови из прочитаних књига и гимназијске лектире постајали блиски и живи, ту на домак Јашине куће, и недалеко од реке где су морале пристајати лађе, које су доводиле или одвојиле жетеле овог града. Било је ту и окер жутих и свеже зелених кућица као из бајке, оних боје малине и цитрона, баш као

њен укусни сладолед у стакленој чаши, небо плавих и тамно смеђих, поређаних на сјајној калдрми, као најфинији залогаци марципана на сребрном послужавнику.

Стаклена витрина посластикарнице, мамила је туристе, који су решавали невероватну дилему да ли да изабере колач од марципана, добшо торту, неки од многобројних сладоледа или ледену кафу са много шлага на врху. И док су они били на слатким мукама, звона са сентандрејских тор-

њева звонила су за вечерње. Њу је чекало књижевно вече у сентандрејској библиотеци, добра лекција мађарског језика која изискује концентрацију и пажњу свих чула, сусрет са занимљивим писцима и можда нека прича о овом дану.

— Стигла си хевом, а обећали смо једно другом да ћемо се једном укрцати на брод — говорио је још задихан од брзих корака, јер је већ каснио. — Некад си волела да се одвеземо даље до Вишеграда или још даље ка сло-

ДНЕВНИК

вачкој граници, када ћемо поново? — питао је.

— Још увек волим тај пут крај реке кроз камену капију, крај тврђаве на брду и даље до Естергома, можда следећи пут, сада не! — рекла је док је извлачила столицу у башти под тендом.

— Желео сам да ми напишеш по свету баш овде у Сентандреји, ту где смо причали о будућим књигама и путовањима, ишли до Саборне цркве на Преображење и гледали реку под хладом дрвореда, док га је још било. Понео сам књигу, хоћу „дедикацију“!

И док су покушавали да се сете последњег сусрета и тражили старе фотографије у галерији телефона, љубазна конобарица већ је донела две велике кугле његове омиљене беле чоколаде с лешницима. Причали су у глас и били свесни да време цури, а дан измиче и светлост се топи, баш као њихови сладоледи у замагљеним стакленим чашама које су сузиле од паре.

Пишем и даље. Пишем и сањам своје снове, понекад и на мађарском. Снове о сунцокретима у равници, Дунаву који тече ка Београду, овом плаветном небу над равницом и нашем сусрету на тераси крај мушкатли по врелом дану, као што је овај данашњи. Понекад снови претекну и мене, па моје приче саме пронађу корице и пут до читалаца, у неки благословен дан као данашњи, топао као наш сваки сурет и сладак као малина из Самошевог сладоледа.

Добрила Боројевић

НЕВЕН

Српска основна школа у Будимпешти

Сведочанства за „мале матуранте“

Поводом завршетка школске године 2017/2018. ученици нижих разреда Српске основне школе „Никола Тесла“ од првог до четвртог разреда приредили пригодан програм и на тај начин су свечано завршили школску годину

Укупно 72 ученика у Српској основној школи у Будимпешти и 11 ученика у школи у Ловри успешно је завршило протеклу годину. Ученицима четвртог разреда су уручена сведочанства, дипломе и поклон књиге.

Ученици првог разреда, њих 17 из будимпештанске школе су извели поучну представу „Светлост“ који су први пут приказали за Дане Николе Тесле у Српском културном центру. Представа је врло лепо примљена од стране публике, те је овај пут поновљена. Затим је изведена још једна представа на мађарском језику коју је припремила учитељица Моника Орос Дујмов. Прваци су рецитовали песмице које су научили током године и на крају су заједно певали песму „Пекарчић“. Сви ученици су добили на поклон књигу и ЦД. Ученике првог разреда воде учитељице Весна Чаплар и Јасмина Латас. Деца су као изненађење за њих, у сопственој режији спремила рецитал.

Ученици другог разреда, које воде Катарина Весић Вујаковић и Весна Пећовски су припремиле драмски играчак, а затим су уз звечке које су деца

сама направила, отпевали песму „Кад би мени дали један дан“ Бране Црнчевића (Кад би мени дали један дан / ја га не би потрошио сам. / Пола дана ја бих дао неком / ко је добар, а случајно сам“.

Ученици трећег разреда су извели победничке рецитације са овогодишњег такмичења у Батањи где је било надметање у лепом казивању прозе и поезије на мађарском и српском језику. Победничку рецитацију „Рен“ песника Лазе Лазића, изузетно лепо и изражајно је одрецитовала Сања Вуковић, а Стефан Остојић је говорио стихове на мађарском. Деца су извела неколико нумера на ксилофону. Певали су и свирали: „Сол ми дај“, „На крају села“, „У Будиму граду“ а затим су за лепо расположење, на самом крају сви заједно отпевали „Химну природи“ и плесали уз песму „Диван дан“. Про-

грам и кореографију је осмислила учитељица Мирјана Ковач. У трећем разреду има 23 ученика, воде их учитељице Мирјана Ковач и Сандра Сребро.

Ученици четвртог разреда су спремили играчак „Каква би то књига била“ и представу „Дневник и књижице“. Представа нас учи да је детињство „дивна тајна и да је свако дете звезда сјајна“.

Из сценарија издвајамо речи које је изрекао, мали матурант, Милош Јакшић: „Драге учитељице, за ове четири године, научили сте нас да будемо добри и поштени људи. Било је ту смеха, радости, а биле су и сузе и несташлуци. А ви сте све то преживели са нама и увек сте имале стрпљења за нас. Научили смо прва слова и прве бројеве и много знања смо стекли захваљујући вама. Зато желимо да вам кажемо једно велико, Хвала!“. Деца су учествовала

у колажу песама о школи и учитељима. Поред ученичких радова, говорили су песме: Јована Јовановића Змаја, Драгана Лукића, Лазара Антића, Биљане Миљковић, Григора Витеза и других песника. На крају су сви певали и играли у врло лепој атмосфери. Око програма приредбе као и око израде поклон кутија у декупаж техници за предметне наставнике од првог до четвртог разреда, са децом је радила учитељица, Јасмина Латас. Овај разред је успешно завршило 17 ученика под вођством Љубинке Георгијевић и Монике Орос Дујмов, које су на крају својим малим матурантима поделили сведочанства и дипломе.

Сви ученици су се захвалили својим родитељима и учитељима поклонивши им цвет, а испред родитеља, Душанка Недељковић се захвалила педагозима и директорки школе.

Славица Зељковић

Завршетак школске године у Ловри

У септембру стиже седам првака

Уз помоћ учитељица Софије Иванов и Јелене Вукајловић Краус, ловрански ђаци прави-

ли су маске и сценографију у којој је централно место имао велики лонац који је представљао дворац.

Ученици у ловранској школи су за последњи дан школске године, spremали шaljиви играчак „Зунзарина палата“, по стихованом тексту српске народне приче и неколико рецитација о школи и распусту

Приредба се одвијала у школској сали. За свој труд и одлично изведену представу, деца су награђена великим аплаузом. Посебно емотиван је био тренутак, када су се после приредбе деца поздрављала са учитељицама. Потекле су и сузе.

Учитељица Софија их је замолила да цео распуст избегавају телевизор и рачунар, да буду што више напољу, да уживају у сунцу, природи и дечијим играма и да не забораве да оду и до библиотеке да подигну неку занимљиву књигу. Родитељи су се такође захвалили учитељицама, а нарочито је било дирљиво када се мајка Молнар Жокe из Ковина у име свих захва-

лила на посвећености, љубави и пажњи којом су њихова деца у ловранској школи обасута. Учитељице и директорка су дариване букетима цвећа.

Ове године, ловранска школа је уписала у први разред седам првака. Учитељице су врло поносне што се школа шири и што је на тако лепом гласу. Завршна приредба на крају године на неки начин, заокружи све оно што је било лепо и занимљиво у току године. Директорка школе, одушевљена радом са децом, захвалила се педагозима и родитељима и најавила проширење и ове школе у што скороријем периоду.

С. З.

СЛЕДЕЋИ БРОЈ СНН-а ИЗЛАЗИ 9. АВГУСТА

Као и сваке године средином лета, запослени у штампарији у којој се штампа наш лист користе краћи колективни одмор. С обзиром на ову околност, а и на чињеницу да је то по традицији период са проређеним друштвеним активностима у српској заједници у Мађарској, донеделну паузу у објављивању штампаног издања СНН-а користите и наша редакција, па ће следећи број листа из штампе изаћи 9. августа. Из тог разлога, последњи јулски и први августовски број објављујемо на нешто већем броју страна, са по два специјална додатка.

Међутим, наша екипа ће и за то време бити радно ангажована на уобичајеном припремању интернет издања СНН-а које ће, као и до сада, и током лета доносити актуелне вести из различитих области друштвеног живота. Такође, свакодневно дружење са читаоцима настављамо и на нашој Фејсбук страници.

Редакција „Српских недељних новина“ свим својим читаоцима жели пријатан летњи одмор!

РАСПОРЕД БОГОСЛУЖЕЊА у Храму Св. Георгија у Будимпешти

22. 07.	Св. Литургија	- у 10.00 ч.
29. 07.	Св. Литургија	- у 10.00 ч.
05. 08.	Св. Литургија	- у 10.00 ч.
12. 08.	Св. Литургија	- у 10.00 ч.
25. 08.	Вечерње	- у 18.00 ч.
26. 08.	Св. Литургија	- у 10.00 ч.

Јутрење се служи свакодневно у 7.30 ч. изузев недеље и празника!

Срдечно позивамо Вас и Вашу породицу на традиционалну

ИЛИНДАНСКУ ПРОСЛАВУ Недеља 29. јул 2018. – у Чобанцу

Прослава почиње у 10.00 часова, богослужењем на бунарчићу. У 16.00 сати у српској цркви у Чобанцу одржаће се вечерње, уз освешћење славског колача и кољива. После вечерња у 17.00 сати, у црквеној порти почиње општенародно весеље са наступом КУД-а „Рузмарин“.

Српска црквена општина у Чобанцу
Српска народносна самоуправа у Чобанцу

ДАН СЕЛА У ЛОВРИ 28. јула 2018. од 13.00, на обали Дунава

Посетиоце очекују различити дечји програми, наступ КУД-а „Рузмарин“ и концерт Оркестра Миће Јанковића

Солисти:
Душанка Ђокић и Љубиша Крнић

Организатор прославе:
Српска самоуправа у Ловри

ПРОСЛАВА ИЛИНДАНА У БУДИМПЕШТИ

Српска Самоуправа Јожефвароша срдечно позива све заинтересоване на 27. свечано освешћење Илијиног бунара, које ће бити одржано 4. августа 2018. године у дворишту Природњачког музеја (Magyar Természettudományi Múzeum).

ИНФО СЕРВИС

Изложба у Мађарском националном архиву КО СМО МИ – НАРОДНОСТИ У МАЂАРСКОЈ

Изложба представља избор докумената и предмета који говоре о историји народности у Мађарској и заједничком животу. Можете погледати и краткометражне документарне филмове о животу националних заједница.

Адреса:
Magyar Nemzeti Levéltár
Országos Levéltár főépülete
Budapest, Bécsi kapu tér 2-4.

Цене улазница:
1200 фт за одрасле
800 фт за ђаке и пензионере

„ИСТЕР ДАНИ“ У СЕНТАНДРЕЈИ

21. јула од 22.00 ч.
Концерт састава „Guča Partyzans Brass Band“
Duna korzó, Szentendre

22. јула од 16.30 до 18.00 ч.
Шетња Сентандрејом
„Траговима сентандрејских Срба“
Полазак испред Torurinform-a, Dumtsa Jenő utca 22.

22. јула од 19.00 ч.
Концерт Ансамбла „Вујичић“
Duna korzó, Szentendre

СРПСКИ БАЛ У КАЛАЗУ ПОВОДОМ ХРАМОВНЕ СЛАВЕ 26. јула 2018. од 20.00 ч.

За добро расположење побринуће се оркестри „Коло“ и „Бранка Трио“
(Бранка Башић, Чаба Цирјак, Слободан Вертећих)

Резервација места:
Krucsay János +36 70 459 33 37

Адреса:
Kós Károly Művelődési Ház és Könyvtár
(Budakalász, Szentendrei út 9)
Улаз је бесплатан!

Организатор:
Српска самоуправа у Калазу

ДАНИ САНТОВЧАНА 18. и 19. августа 2018.

Програм:
18. 08. од 17.00 ч. - Отварање изложбе у Дому културе, под насловом: „260 година медицинске историје у Сантову“

19. 08. од 19 ч. – Спомен вече, у знак сећања на Сטיפана Панчића. Наступају: Коприве банд, Тамбураши из Мохача, Сантовачки Бећари, Стипан Ђурић, Берешки Тамбураши, М' ВРИО (Трг Флориана Алберта, у центру Сантова)

BALKAN PARTY Budapest

8. SEPTEMBAR, SUBOTA
Brod A38

Отварање врата 21.30h

A38 HAJÓ
PETŐFI HÍD BUDAI HÍDFŐ

TERRA TRAVEL

Terra Travel, Gračanička 16
11000 Beograd, Srbija
+381 11 2632-921; +381 11 630-1591
Dežurni telefon: +381 64 802-6680
Telefon u Budimpešti: +36705047240
info@terratravel.rs | www.terratravel.rs

Minibus prevoz "Od vrata do vrata"

Dnevni prevoz na relacijama:
Beograd - Budimpešta - Beograd
Beograd - Beč - Beograd
Beograd - Zagreb - Beograd
Beograd - Slovenija (svi gradovi) - Beograd
Beograd - Istra (svi gradovi) - Beograd

scan and find more

TerraTravelRS

/agencijaTerraTravel

СРПСКЕ
НАРОДНЕ НОВИНЕ
СРБСКЕ
НАРОДНЕ НОВИНЕ.

СРПСКЕ НЕДЕЉНЕ НОВИНЕ – Лист Срба у Мађарској ✦ Издавач: Канцеларија Самоуправе Срба у Мађарској ✦ За издавача: др Јадранка Гергев ✦ Главни и одговорни уредник: др Драган Јаковљевић ✦ На захтев издавача листа, уредништво не лекторисхе текстове појединих аутора из Мађарске, што значи да одговорност за стил, језик и објављене чињенице преузима аутор. ✦ Финансијер: Министарство за људске ресурсе Мађарске (Emberi Erőforrások Minisztériuma) ✦ Фойлорейторшпер: Иван Јакшић ✦ Седиште редакције: Nagymező u. 49, 1065 Budapest ✦ Поштанска адреса: Szerb Országos Önkormányzat Hivatala, Szerb Hetilap, Falk Miksa u. 3, 1055 Budapest ✦ Имејл уредништва: snnbudimpesta@gmail.com ✦ Web: www.snnovine.com ✦ Графички прелом листа: Карољ Сабо ✦ За штампариију Alfa Press Design Kft: Ференц Ибош ✦ Текстуралне прилоге и фотографије примамо искључиво у електронској форми. Уредништво задржава право лекторске обраде и скраћивања текстова у складу са расположивим новинским простором. ✦ СРПСКЕ НЕДЕЉНЕ НОВИНЕ су 2013. године награђене угледним друштвеним признањем – ВЕЛИКОМ ПЛАКЕТОМ УДРУЖЕЊА КЊИЖЕВНИКА СРБИЈЕ, за објективно и правовремено информисање, неговање српског језика и ћирилице и јачање веза српске заједнице у Мађарској са матичном државом Србијом и Удружењем књижевника Србије. ✦ HU ISSN 2061-0238

СА ЛИЦА МЕСТА XIX Српски језички камп на Балатону

Учење језика уз спорт, креативне радионице и забаву

Учесници кампа, заједно са педагозима, били су смештени на већ познатом месту, на самој обали Балатона. На опште изненађење, ове године су били најбројнији гимназијалци, који су баш због те бројности били подељени у две групе. Очигледно су досадашње искуство и добра реклама старих кампера учинили своје, па је интересовање за овај камп уродило плодом.

Ритам дана на овоме кампу је устален и унапред познат. Свако пре подне ученици, који су подељени у групе по узрасту, са својим груповојама одржавају по два занимања. Затим следи хор под руководством Гордане Ђерђ, а ове године уз свесрдну помоћ и пратњу Слободана Вертетића и његове хармонике. Поподне је било резервисано за спортске активности које је водио Дејан Младеновић, професор физичког васпитања и спорта у Српској школи „Никола Тесла“ у Будимпешти.

Дејан је први пут био учесник овог кампа. Раније је имао прилике да буде део кошаркашких кампова у Србији и Мађарској, у функцији тренера педагога, али је ово сада за њега

Балатонфењеш је ове године угостио 96 учесника Српског језичког кампа „Вук Караџић“, који традиционално организује Српски педагошки и методолошки центар, на челу са директорком Јулијаном Которчевић. Боравак деце у кампу обогатила је посета ергели у Радпусти, где су ученици уживали у припремљеном програму, вештинама јахача и дресури коња

која је на располагању двадесет метара од смештаја, као и приступачности игралиштима и сала које смо могли да користимо без ограничења.

„Богат и садржајан програм, стручност, прилагодљивост, флексибилност свих колега је надокнадили су сваку временску непогоду, којих је за ово време било“, каже Младеновић.

Сваког јутра, пре доручка, у пола осам су биле обавезне вежбе разгибавања, снаге и издржљивости, „јога истезања“ или лаганог трчања - тзв. „јутарњи футинг“. У поподневним сатима је било време за спортске активности које су садржале вежбе динамичног истезања са елементима школице трчања, после чега су деца могла да учествују у колективним и индивидуалним спортовима. На располагању су били: фудбал, кошарка, одбојка на песку, стони тенис, бад-

сле чега су деца умела у потпуности да се препусте чарима спорта и игара.

„Поносан сам на целокупни пројекат нашег језичког кампа и на указано поверење. Част и задовољство је бити део сваког програма од ујутру до увече и заиста је све пролазило у најбољем реду, што је олакшало сваку обавезу. Било је дивно радити са децом и колегама који су по мом скромном мишљењу функционисали као набољи уиграни тим“, завршава професор Младеновић.

У поподневним сатима, ликовну креативну радионицу, водила је учитељица Јасмина Латас, па је тако, вредно радећи са својим полазницима, украсила зидове велике сале у којој је одржано завршно вече. Јасмина се потрудила да за сваку групу направи детаље који су у складу са темом за завршно вече.

Свако вече, после редовног збора са учесницима кампа, приређено је неко забавно дружење уз координацију и вођење, сада већ сталног члана ове дружине, аниматора Ђеђе из Београда. Увеселавао је кампере својим мађионичарским триковима, забављао их, организовао и подизао атмосферу на вечерњим дружењима. Велику помоћ је пружио и свим груповојама као техничко-музичка подршка.

Као и прошле године, и ове је на

опште задовољство ученика, на кампу гостовало Српско позориште из Мађарске са својом представом „Насредин хоџа“, тако да и ови сусрети и гостовања полако прелазе у лепу традицију.

Ученици су били подељени у четири групе, а са њима су радили: Весна Чаплар, Јасмина Латас, Грација Бруснаи, Катарина Басарић, Гордана Ђерђ, Драгана Меселција и двоје студената Факултета педагошких наука у Јагодини, Сања Мијајловић и Недељко Милановић. Спортске активности водио је Дејан Младеновић. Ноћни васпитач је био Драган Пандуровић, за технички део задужен је био Зоран Меселција, а група од десетак ученика из Српске школе из Батање довела је Наталија Пауновић.

Одржавање овог 19. по реду Српског језичког кампа је помогло Министарство за људске ресурсе (ЕММ), Министарство просвете и информисања Србије, Српске самоуправе II и VII кварта и Српска самоуправа у Српском Ковину. Директорка Педагошког и методолошког центра Јулијана Которчевић изузетно је задовољна радом и залагањем колега који су радили са децом, као и целокупним пројектом. Управо то је и нагласила на завршној приредби, захваливши се свим учесницима кампа.

Драгана Меселција

представљало ново лепо искуство.

„Широк спектар активности и садржајност програма пружа могућност за свако дете. Сви учесници су са великим ентузијазмом, расположењем и задовољством имали удела у сваком од богатих програма који су им свакодневно били на располагању“, рекао је Дејан Младеновић за наш лист.

Балатонфењеш је одлична дестинација за остваривање оваког пројекта највише због близине плаже,

минтон, игра „између две и четири ватре“, „вије“, као и игре на травнатој и песковитој плажи и води Балатона, у непосредној близини нашег одмаралишта.

Како Младеновић каже, анимација деце је била на високом нивоу упркос чињеници да деца заиста воле спорт и није их било потребно додатно мотивисати. Потребно је било координисати, поделити и организовати групе, обележити границе терена зарад поштовања правила игре, по-

ГОДИШЊИЦЕ

Навршило се 170 година од пројашења Српске Војводине (4)

ЦАР НЕ ПОТВРЂУЈЕ ОДЛУКЕ И ЗАХТЕВЕ „ГРУПЕ ДОШЉАКА ИЗ СРБИЈЕ“

Четрдесет осам изабраних чланова Главног одбора, од самог почетка није је у рукама имало значајнију власт, нити је она била прецизно одређена. Није, такође, имао ни стално седиште, ни сталног председника. У почетку је одлучујућу реч у Одбору имао патријарх Јосиф Рајачић, који је био изабран за првог председника. Одбор се састао убрзо после Мајске скупштине и одлучио да се изабере делегација које ће на највишим местима и другде пренети закључке Срба са Мајске скупштине.

Патријарх Рајачић обавезао се да о

Цар Фердинанд је одбио српске захтеве речима: „Не могу да потврдим одлуке незаконитог конвента које су донели моји поданици грчко-источне вероисповести, заједно са групом дошљака из Србије“. Главни одбор, основан на Мајској скупштини, требало је да представља неку врсту владе новопроглашеног Српског Војводства

садржају српског прогласа обавести мађарског министра просвете Јозефа Етвеша. Донета је одлука и да протосинђел Никанор Грујић, прота Павле Стама-

цар привремено преселио због немира који су избили у царској престоници.

Цар Фердинанд је примио српску депутацију 19. јуна 1848, и то у присуству представника мађарске владе, принца Пала Естерхазија. Србима се то нимамо није допадало тим више што аудијенција није имала званичан већ приватан карактер.

Хабзбуршки двор у том тренутку, наиме, није желео да нарушава односе са Мађарима примајући представнике једног народа чију националност мађарска влада не признаје. Самим тим, двор није био спреман ни да потврди закључке Мајске скупштине јер они, такође, нису по вољи Мађара.

Цар је то недвосмислено потврдио на самом пријему називајући Србе „поданицима грчко-источне вероисповести“,

СТРАТИМИРОВИЋ ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА

Нови челни људи Главног одбора Српског народног покрета крајем маја основали су окупне одборе у Панчеву, Митровици, Земуну, Великом Бечкереку, Белој Цркви, Кикинди, Старом Бечеју и Земуну. Главни одбор је 24. маја летком упутио позив свим општинама да оснују општинске одборе. Крајем месеца читав Срем, јужни Банат и Шајкашка били су „премрежени“ пододборима. Изузетак су били делови Бачке и Баната који су до почетка 1849. били под управом мађарске владе. Одбори су постали нове полуге српске власти, а у неким случајевима и поприште неслоге сиромашнијих и богатијих слојева српског народа.

Јован Суботић

тових, адвокат Павле Радовановић и Јован Суботић, историчар и писац, представљају Србе на Словенском конгресу у Прагу.

Одлучено је и да једна делегација посети команданта Огулинске регименте Стевана Шупљикца и позове га да, чим му цар потврди чин војводе који му је доделила Мајска скупштина, дође да преузме своју нову дужност.

Српска депутација креће цару

Већ крајем маја из Сремских Карловаца депутација коју је предводио патријарх, кренула је на пут да царском двору пренесе одлуке Срба о формирању Српског Војводства, проглашењу српске нације, избору патријарха и војводе. Нису се запутили у Беч него у Инзбрук где се

дајући им тако на знање да ни он не жели да призна Србима право на националност. Владар бечког двора дословце је рекао:

„Не могу да потврдим одлуке незаконитог конвента које су донели моји поданици грчко-источне вероисповести заједно са групом дошљака из Србије. Али, готов сам да испуним све лојалне жеље својих поданика грчко-источне вероисповести, које ми се поднесу законитим путем, а само су мађарски сабор, мађарска влада и ваши законити органи преко којих можете изјавити своје жеље“

Цар је подразумевао под „законитим органима“ српски црквени сабор, а не народну скупштину. Српски хроничари тога времена нису оставили будућим нараштајима објашњење како се догодило да се српска депутација на челу са Раја-

Принц Пал Естерхази

РАЗОЧАРЕЊЕ У БЕЧУ

Српска депутација на челу са Јосифом Рајачићем, после непријатног пријема код цара, обрела је код надвојводе Франца Карла и његове супруге, надвојвоткиње Софије. Мада је надвојвоткиња за ту прилику у косу уплела траку у српским националним бојама, представници Срба ни овде нису добили много повољнији одговор. Слаба утеха биле су надвојводине речи: „Помозимо се узајамно, ходите и даље истим путем јер он води спасењу и вашем и нашем“. Патријарх Рајачић и његова пратња с великом резигнацијом кренули су натраг у Карловце.

Овај додатак објављујемо уз финансијску помоћ Управе за сарадњу са дијаспором и Србима у региону Министарства спољних послова Републике Србије

чићем, после непријатног пријема код цара, обрела и код надвојводе Франца Карла и његове супруге, надвојвоткиње Софије.

Мада је надвојвоткиња за ту прилику у косу уплела траку у српским националним бојама, представници Срба ни овде нису добили много повољнији одговор. Слаба утеха биле су надвојводине речи: „Помозимо се узајамно, ходите и даље истим путем јер он води спасењу и нашем и нашем“. Патријарх Рајачић и његова пратња с великом резигнацијом кренули су натраг у Карловце.

Порага за војводом Шупљикцем

У сличном расположењу враћала се кући и делегација која је имала задатак да са италијанског ратишта војводу Шупљикца доведе у Војводовину. Када су га пронашли у Роверту, прво што им је војвода саветовао било је да се измире с Мађарима, али је заступао мишљење да би они требало да учине корак ка помирењу тако што ће признати српску националност и уважити све привилегије које је Србима још 1690. године дао цар Леополд Први.

Шупљикац је сународницима такође предочио да би прихватио поверену му титулу првог војводе Српског Војводства али само ако се цар с том одлуком буде сагласио. Отворено је казао и да не може дуго да извршава обавезе војводе јер га већ пристиже старост, а жеља му је да у миру проведе своју старост. Имао је тада 62 године.

Без дозволе цара и аустријске владе Шупљикац није могао да напусти италијанско ратиште нити да се прихвати „војводована“. Зато су српска делегација и фелдмаршал Јозеф Радецки, који је био надређени војводи Шупљикцу, упутили представку влади. Одговор је стигао 21. јуна и није био повољан. У допису је наведено да се молби не може удовољити, јер чин „српски војвода“ није предвиђен законом.

У одсуству патријарха сав терет српског народног покрета пао је на Главни одбор. Положај Срба био је у тим данима веома тежак јер одлуке Мајске скупштине нису прихватили ни Беч ни Пешта, па су Срби у том тренутку против себе имали и Мађаре и Аустријанце. Такође, мађарска војска је била у

ДОБРЕ ВЕСТИ ИЗ ЗАГРЕБА

Главни одбор са олакшањем је примио вести из Загреба и штампаним летком обавестио је свој народ да Срби нису усамљени, да је бан Јелачић наредио да се Други батаљон Петроварадинске регименте, који је већ пошао за Италију, паробродом врати у Варадин, а да је Јован Стојчевић постављен за привременог жупана Сремске жупаније. Сабор је обећао и да ће српске одлуке на сваком месту подупирати, а прихватио је и да се донесе устав „о међусобним односијима“ Војводине и Троједне краљевине.

приправности да се, ако буде требало, обрачуна са српским побуњеницима.

Командант Петроварадинске пуковнице, генерал Јанос Храбовски, имао је задатак да што пре угуши покрет Срба у Угарској. Због свега тога је пред Главним одбором било неколико озбиљних задатака - да организује народну војску, снабде је оружјем и храном, као и да осталим народима у Јужној Угарској предочи да српски покрет није уперен против њих.

У сврху наведених задатака у оквиру Главног одбора формиран су војно, политичко, судско, финансијско и просветно одељење. Како времена за чекање није било, одлучено је да се изаберу нови челни људи Главног одбора у које ће народ имати пуно поверење. За председника је изабран Ђорђе Стратимировић, потпредседник је постао Александар Костић, а секретар Јован Станковић. Главни одбор се обратио прогласом свом народу молећи га за подршку „у борби за општенародне, а не за интересе поједине господе“.

Проглас Ђорђа Стратимировића

Неколико дана пошто је у одсуству патријарха Јосифа Рајачића изабран за председника Главног одбора, Ђорђе Стратимировић се обратио сународницима прогласом у којем објашњава промене и моли за подршку. У прогласу он обавештава српски народ да се Главни одбор, с њим на челу, прогласио за привремену владу Српске Војводине само до повратка војводе Стевана Шупљикца са италијанског ратишта. До тада, обећао је овај истакнути представник српске омладине, Одбор ће учинити све како би

пустио је због приватних разлога 1843. године и настанио се на породичном имању у Кулпину, надамак свог родног Новог Сада. Ту је дочекао бурне револуционарне догађаје 1848. године.

Захваљујући израженом осећају родољубља, високом образовању, савршеном разумевању политичког тренутка у којем се тада нашао српски народ у Угарској, али и угледу своје породице (чувени митрополит Стефан био је његов стриц), млади Стратимировић је брзо прихваћен као један од првака српског народа, а затим и као председник Главног одбора. Са те позиције, прогласом који је сročио и потписао, одаслао је недвосмислену поруку свом народу:

„Морамо, браћо, од вас свију послушати и са оружаном руком потпомагати бити, јер тако укроћено бивше зло само се са мачем у храброј србској десници искоренити може. Зато вас, браћо, овим позивамо да заповести и настављенија од привременог србског у Карловцих постојећег правленија примате и слушате, јер само онда можемо за вас делати што је на вашунашу и ползу нашег цара и краља Фердинанда.“

Посебна наклоност према Румунима

Нарочиту пажњу Главни одбор посветио је румунском народу настањеном на подручју нетом проглашене Српске Војводине. На заседању, српски посланици су, између осталог, у духу народности, признали „влашку“ (румунску) народну самосталност. Срби су веровали да ће са Румунима, припадницима православно вере, с којима су више деценија заједно живели у оквиру Карловачке митрополије, најлакше успети да се разумеју.

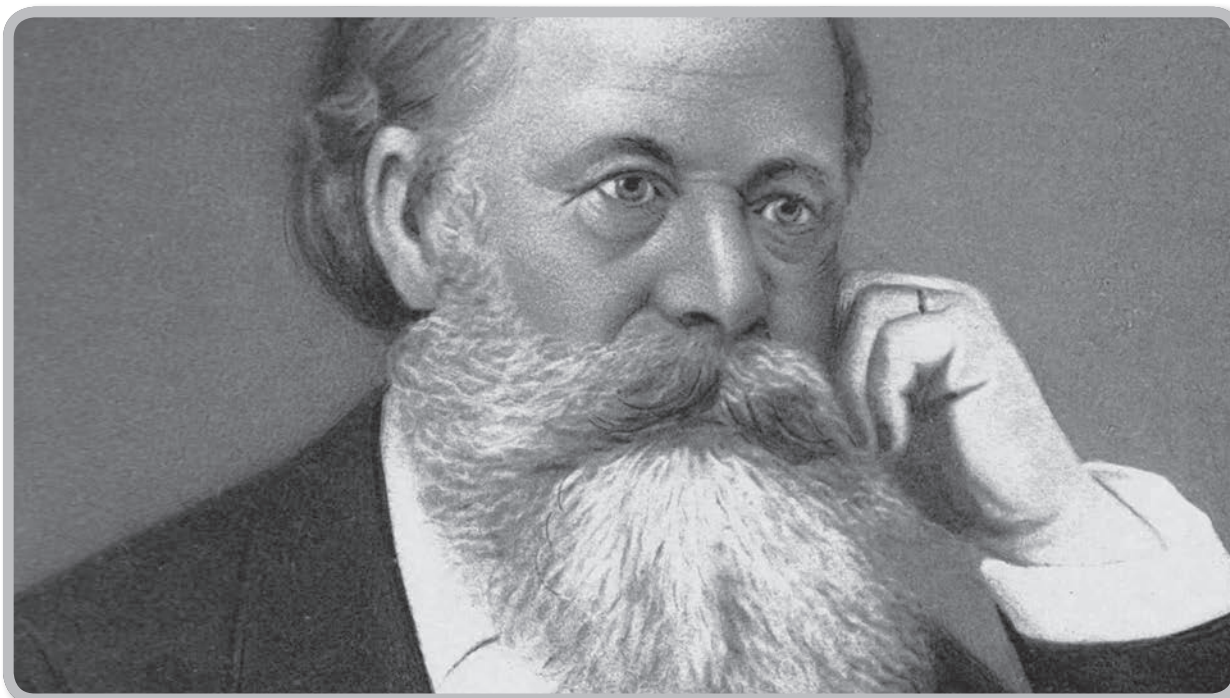
У таквом уверењу Главни одбор се 17. маја обратио „румунској браћи“ прогласом у којем је наглашено да Срби и Румуни имају исте разлоге за незадовољство, те да би било најмудрије да се удруже у борби против мађаризације.

У прогласу су Срби подсетили да су се у својој молби његовом царском величанству, „коме ми верни остајемо“, побринули и за своју браћу Румуне:

„Замолили смо да се и ваша народна самосталност у духу слободе, у духу народности изрече и обезбеди. Отуда видите да смо ми готови вас у вашем народном препоруђењу својски и братски потпомагати. Ви сте наша браћа не само по једној цркви, него и по једним тежбама и жељама. Ми желимо да обезбедимо нашу српску, а ви вашу влашку народност. Обе су жеље праведне, обоје нас један угњетатељ гњете. Сложимо се братски и потпоможимо једни друге јер је у слози божји благослов.“

На крају прогласа, Главни одбор поручује да Срби „ниједну длаку“ неће да имају више од Румуна, већ само хоће да браћа буду, јер „тако ћемо и ми и ви једнако са осталима под светом круном угарском и сјајним домом аустријским“ процветати као слободни народи.

Српски позив, међутим, није узвраћен очекиваним одговором. Мада су румунски сељаци из Баната били солидарни са Србима, учествујући заједно и сложно и у аграрним немирима, румунска црква, као ни њихова грађанство, није делила политичка уверење Срба. Због тога на Мајску скупштину у Сремским Карловцима нису ни упутили своје

Светозар Милетић

ОБРАЋАЊЕ ОСТАЛИМ МАЊИНАМА

Колико је мађарска влада настојала да придобије Немце, Словаке и Буњевце, толико је Главни одбор покушавао да им објасни намере и тежње српског народа који никог не жели да угрози. Порука је гласила да је српски народ одан владају и уставним слободама и спреман да поштује сва њихова национална и верска права. Проглас такве садржине упућен је и суграђанима мађарске националности.

свом народу олакшао све тежи положај у Аустроугарској.

Стратимировић је тада имао само 26 година. Војно образовање стекао је на петогодишњем школовању у Инжењерској академији у Бечу, одакле је изашао с чином потпоручника. Распоредан је у регименту у Милану, где се истицао као члан и храбар официр. Војну службу на

АПЕЛ РОДОЉУБИВОМ ГРАЂАНСТВУ

После напада угарске војске на Сремске Карловце, српски Главни одбор је апеловао на родољубиво грађанство да приложи рубље и чарапе за војску, јер су неки одреди били веома лоше обучени. У списима које у својој књизи објављује др Жарко Димић, помиње се да је Одбор набављао и опанке за војску. Одећа је била шаролика: народне ношње из Србије, Црне Горе, Баната, Бачке, Срема, одећа састављена од граничарских, грађанских и официрских униформи и одела.

представнике, иако су знали да ће Срби прогласити своју аутономну област, а у оквиру ње и влашку нацију.

Неочекивана одбојност

Румуни нису желели ни да преговарају о позиву који им је Главни одбор упутио. Штавише, на заседању у Пешти, 21. маја 1848, Румуни су протестовали против одлука Мајске скупштине. Оспорили су јој законитост и закључили да су њим одржавањем, а затим и донетим одлукама, „погажена права румунског народа који жели да њиме управља његова, сопственим избором и од својих синова, образована власт“.

Непуне две седмице доцније, на седници у Темишвару, Румуни су исказали братске осећаје према Мађарима и нагласили да гаје пуно поверење према председнику мађарске владе. Да би то „поверење“ нагласили, учинили су и додатни корак - изјаснили су се за раскидање веза с Карловачком митрополијом, увођење грегоријанског календара, поделу црквене имовине, храмова и манастира и заложили се да имају свог митрополита и црквени сабор који ће бити независан од Српске православне цркве.

На истом скупу показали су и спремност да прихвате мађарски језик, који је националним мањинама у Угарској на-

метала мађарска влада. За то време, ратни сукоб између Мађара и Срба осећао се у ваздуху изнад Сремских Карловаца.

Када се показало да пружену руку Срба у том тренутку Румуни не желе да прихвате, Главни одбор могао је да се ослони само на Хрвате. Једино је њихов сабор потврдио одлуку Мајске скупштине, нарочито ону о савезу Српске Војводине и Троједне краљевине, овим речима: „Савет Троједне краљевине са Војводином Србском из Сриема са границом, Барање, Бачке с бечејским дистриктом и шајкашким батаљоном, и Баната с границом и кикиндским састојећим, на темељу слободе и савршене једнакости, прима и све жеље народа србског за своје сопствене признаје.“ Сабор је обећао и да ће српске одлуке на сваком месту подупирати, а прихватио је и да се донесе устав „о међусобним односијима“ Војводине и Троједне краљевине.

Суочени са одбијањем Беча да призна одлуку Мајске скупштине, Српску Војвину и српску нацију, Срби су се нашли у веома тешком положају. Наспрам себе, како је у својој књизи „Срби у Војводини“ оценио историчар др Душан Ј. Поповић, крајем маја 1848. године имали су сву војску која се налазила на територији Угарске, укључујући и Војну границу са Варадином коју је Беч, у међувремену, ставио под команду мађарске владе. Излаза није било, ратни бубњевци били су све гласнији. Угарска власт решила је да се обрачуна са јединим народом који се под њеном влашћу није мирио са поручком политичког лидера Лајоша Кошута да у његовој држави постоје само мађарска нација и мађарски језик, да се припадници осталих нација морају с тим помирити или ће, у супротном, радити мач.

Позив шајкашима на оружје

У ишчекивању напада мађарских снага, Главни одбор је 22. маја упутио позив шајкашима:

„Узмите топове, изаберите у кога поверење имате за вашег предвођитеља... Ми вас позивамо, ми вам налажемо, у име народа, устајте на оружје сад ил' никад!“

Истог дана упућен је позив српским и осталим словенским народима да Главном одбору шаљу прилоге у новцу и оружју и да ступају у војску и спреме се за рат против оних „који нас називају Рацима.“

Када је романописац Јаша Игњатовић запитао једног од најутицајнијих српских омладинаца Илију Захаријевића: „Откуда новци и храна?“ добио је одговор да ће „за прву нужду“ новаца бити у народној каси, после ће се намет разрезати, а народ ће давати храну: мало граха, пасуља, сочива, па и хлеба. Главни одбор убрзо је упутио проглас да народ новчане прилоге упућује на Јоксима Новића, Готхарда Профа и Светозара Милетића.

Учестали прогласи и позиви на наору-

жавање имале су сврху да припреме и мотивишу српски народ за рат „са непријатељем који жели Србе да лиши свих права“. У прогласу од 27. маја, наведено је и ово:

„Мађари желе да Срби буду више него кукавна раја у Турској... Хоће ли се Срби и Богу на мађарском молити, а не својим српским језиком? Зато у рат против онога који хоће да ти одузме оружје, ту једну одбрану, понос и дику твоју, па да те твојим оружјем убија. Буди, дакле, готов против сваког оног који те не назива Србином и народом, него Рацим, вадрацом и фајтом!“

Како су се односи са Мађарима заостравали наговештавајући све ближи обрачун оружјем, Главни одбор је све више апеловао на јединство у српским редовима. Упућивао је најпре савете, а што је војни обрачун бивао ближи, почео је да као истински врховни орган власти проглашене Српске Војводине, издаје наређења.

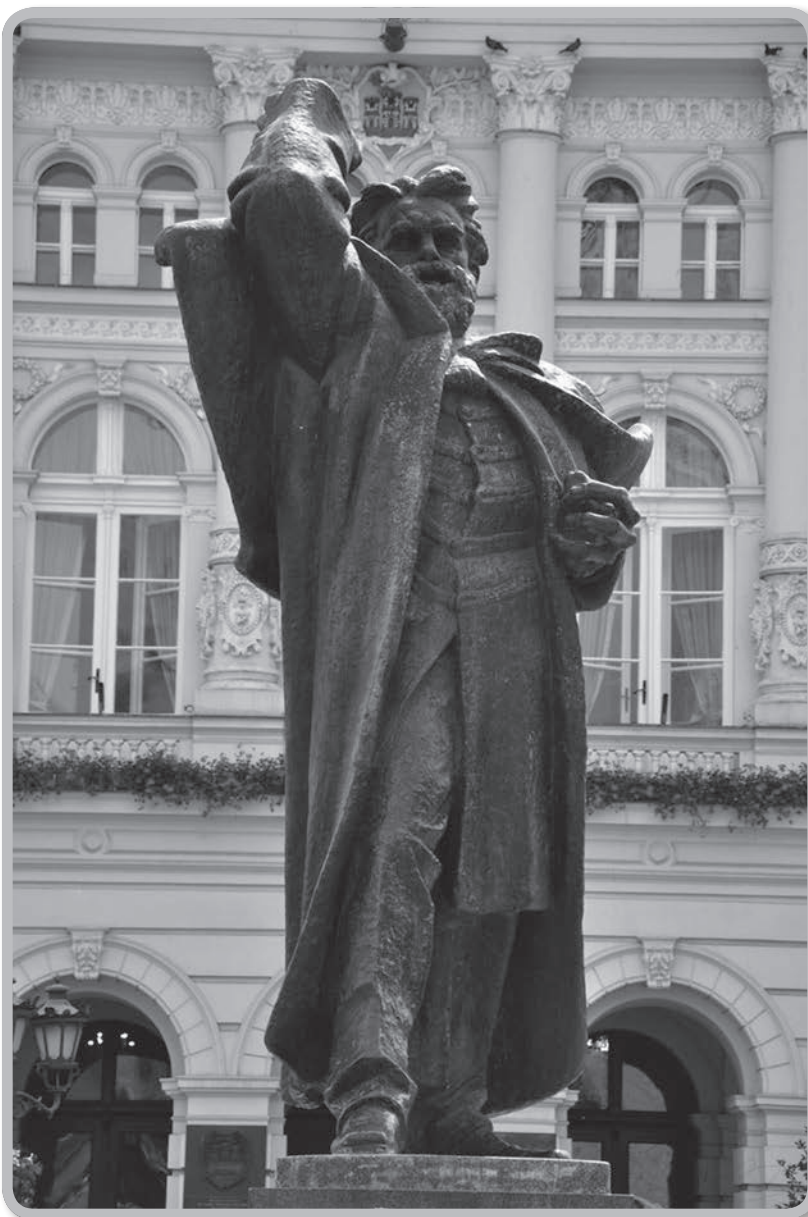
Овакав развој догађаја који је неминуовно водио у жесток обрачун, веома узнемирено посматрао је краљевски комесар Петар Чарнојевић. Само неколико дана раније имао је трачак наде да ће сукоб бити избегнут. Неки „умеренији елементи“ у српским редовима предлагали су на заседању Главног одбора да се направи споразум са Мађарима под условом да се укине ванредно стање и пусте на слободу раније утамничени Кикинђани.

Каса и документи на сигурном

Видевши да су Мађари одлучно за војни обрачун, а да Србима највећа опасност вреба са Петроварадина, Главни одбор из Сремских Карловаца, у Министарство финансија у Београд пренео је народну касу и оригинале српских привилегија које је цар Леополд Први доделио Србима још 1690. године и на којима се темеље и закључци Мајске скупштине. Потом је 10. јуна српска делегација упућена Храбовском у Петроварадин да дозна како ће се у српско-мађарском сукобу генерал поставити према српском народу. Одговор Храбовског био је недвосмислен и веома суров: „Ја не налазим никакав српски народ у Угарској и Аустрији, па не могу га ни заштитавати. Преко реке, тамо, има Србија и ко хоће да је Србин, нек иде тамо!“

На овај предлог устао је двадесетдогодишњи Светозар Милетић захтевајући да се најпре Петар Чарнојевић одрекне дужности царског комесара коју му је уочи Мајске скупштине задао мађарска влада. Описујући ову ситуацију, Јаша Игњатовић је приметио да су због Милетићевог иступа „многи били радосни, многи су у земљу гледали, али ту већ није било места протисловити“.

У очајању, комесар Чарнојевић 7. јуна

Споменик Милетићу

НЕПРЕДВИДИВ, ПРЕК И ХРАБАР

У историјској литератури постоји неколико описа личности Ђорђа Стратимировића и његове улоге у српском покрету. Један од најупечатљивијих записа оставио је Михаило Полит-Десанчић, који каже да је „вожд“ 1848. године био још врло млад и изванредно леп човек, притом самоуверен, непредвидив, прек и врло храбар. „Био је врло омиљен у српском народу, нарочито код шајкаша, јер је свугде с њима ишао у ватру и био је вођа и душа у српском устанку. Личном одговорношћу давао је пример војницима, који су га неизмерно волели“, забележио је Полит-Десанчић. Да су генералу мањкале неке од особина које наводи Десанчић, без сумње, битка за Сремске Карловце имала би по Србе другачији, поразан исход. Без ове историјске победе, Српска Војводина доживела би слом, баш као и сан у моћној „жуто-гарној царевини“ о присаједињењу Србији.

САОПШТЕЊЕ О ДОБИЈЕНОЈ БИЦИ

После добијене битке за Карловце, српски Главни одбор је упутио проглас народу:

„Непријатељ народности наше послао је на нас војску из града Варадина с топови, која је војном преваром до Карловаца доувукла се и изненада битку против наше народне војске, по заповести подплаћеног командирендера Храбовског, започела. У овој бици пало је 11 Срба јунака, погинулих на пољу части и славе за свету нашу народност, име, језик.”

Према подацима Главног одбора, Мађари су имали 15 погинулих, на обе стране било је рањених, а 13 кућа је уништено. Царска штампа објавила је другачије податке - називајући битку „крвавим инцидентом”, наведено је да су у Карловцима које је Храбовски бомбардовао и који су 'горели на 14 страна' изгубили три стотине људи, а наши храбри војници имали су шест мртвих и више рањених”.

јавља мађарском министру Семеру да „су карловачка хушкања уродила плодом”. Наводи и да су се Петроварадинска и Панчевачка регимента, Шајкашки батаљон и Сремска жупанија отворено побунили против мађарске круне, а више хиљада људи „наоружаних ручним оружјем и косама” чека од Главног одбора знак за напад. Заиста је у међувремену неколико хиљада наоружаних шајкаша пристигло у Нови Сад да би, како се образлагало, пружила помоћ варошима којима Мађари прете нападом.

Чарнојевић се правдао министру Семеру да је лично учинио све да одговори Главни одбор од „своје крвожедне намере”. али без успеха, те се сваког тренутка може очекивати да „избије ужасан грађански рат”.

Наредбе генерала Храбовског

Већ сутрадан, 8. јуна, министар војни Золтан Месарош наредио је генералу Јаношу Храбовском да одмах распусти војни логор код Карловаца, да најстроже војницима под својом командом забрани да учествују у српском покрету, те да се скину „илирске заставе” првенствено у Новом Саду, Сремским Карловцима и Земуну, јер их не признаје ни бечки владар ни мађарска влада.

Од Храбовског се захтевало и да у земљу не пушта Србе и Словене с оружјем из суседних крајева, нарочито из Србије и Босне. Такође се забрањује одржавање било какве „илирске скупштине” без дозволе мађарске владе. Храбовски је имао задатак и да Петроварадин и Карловце обезбеди тако да не западну у опасност. Ако, пак, у томе не успе, има одрешене руке да употреби војну силу.

Није сасвим расветљено како је Главни одбор дознао за наредбе министра Месароша. Неки извори наводе да је на опасност која се надвила над Србима, Ђорђа Стратимировића обавестио један његов пријатељ из периода војног службовања у италијанској регименти у Милану, где се истицао као частан и храбар официр и био веома омиљен међу колегама.

Пошто је већ био примио дужност заповедника (војвода Шупљикац још није пристигао са италијанског ратишта),

Стратимировић је на ледини код паробродске станице положио заклетву пред члановима Главног одбора и приступио организовању свог главног штаба. Његовом енергичном залагању, како наводи историчар др Душан Ј. Поповић, има се захвалити што је брзо окупљен велики број бораца. Само његовој умешности треба приписати то што се у свега неколико дана окупило око 15.000 бораца и 40 топова. Многи потоњи војни успеси постигнути су благодареди управо младом Стратимировићу. Због тога је стекао велики углед међу граничарима који су га

„гледали као божанство и ишли за њим као слепи.”

Напад на Сремске Карловце

За напад на Сремске Карловце мађарска влада и генерал Јанош Храбовски одабрали су 12. јун, први дан хришћан-

ског празника Духови, када се прослава силазак Светог духа на апостоле у Јерусалиму, 50 дана после Христовог васкрсења.

Топови Храбовског загрмели су у шест сати изјутра изнад карловачке вароши, у којој је тих дана ионако мало ко имао сна и спокоја у ишчекивању неизбежног српско-мађарског рата, који ће за за Србе, али и за Мађаре, променити ток историје у револуционарној 1848. години.

Искусни ратник Храбовски (71), у напад са Петроварадинске тврђаве, повео је добро наоружану регименту „Дом Мигуел”, бројну пешадију, артиљерију и ескадрон коњице. Битка се водила код Ђуприје на Пивари, а систем ровова протезао се према Буковцу.

Одбраном Карловаца командовао је готово троструко млађи и неискусни Ђорђе Стратимировић (26). Имао је на располагању знатно слабије опремљену и припремљену војску - поприлично недисциплинован „сремски провинцијални батаљон”, али и две компаније наоружаних домобранаца, као и близу 200 граничара Варадинске пуковније на челу с неколико подофицира пребеглих на српску страну. Српски коман-

до 200 метара. Већи део војничких пушката нађен је у тителском арсеналу, а одређени број заплењен је од регименте пука у Сремској Митровици, Панчеву и Рачи.

Топове је изливао звонолија Петровић из Новог Сада. Народ, занатлије, колари, ковачи, ременари и ужари ставили су се свим срцем, знањем и вештинама на располагање Главном одбору српског народног покрета.

У својој књизи „Успомене” Стратимировић бележи да се мађарска претходница у шест сати ујутро најпре сукобила с добровољцима из Србије, с којима је био и Црногорац Вуле Вујадиновић, иначе одличан стрелац, као и неколико Бачвана који су од оружја имали само обичне батине. Пошто су сељаци, настањени у крајњим кућама на улазу у Карловце са варадинске стране, отворили пушчану паљбу на мађарску војску, они су одговорили бомбардовањем града.

Одбијен напад мађарске војске

Жестоке борбе су се водиле до 11 часова, а све време с карловачких цркава звонила су звона на узбуну. Био је то знак за узбуну, па се до вечери 12. јуна у

дант имао је у својим редовима одред Србијанаца, међу којима је био и Црногорац Вуле Вујадиновић, као и мањи број ненаоружаних Бачвана.

Према ратном извештају који у својој књизи „Српска Војводина - Битка за Карловце 12. јун 1848” наводи историчар др Жарко Димић, оружје којим је војска Српске Војводине располагала састојало се од пушката (две врсте: „шоце” на кремен и перкусион пушке, тзв. каписларе), сабљи, копаља, пиштоља и топова.

Поједини одреди били су наоружани пушкама разних врста, које су биле сакупљене од људи по целој Војводини. Добровољци из Србије били су наоружани пушкама, пиштољима и јагањима. Граничари су имали пушке са бајонетом релативно кратког домета - од 80

карловачком логору сакупило око 15.000 људи. Када се пред Мађарима појавио одред који је Стратимировић на њих послао кроз шуму, њихова војска се повукла према Петроварадину.

И тако на брзину сакупљени и опремљени, Срби су успели да одбију напад мађарске војске и да је натерају на повлачење. Када је битка била најжешћа, а српска војска претила да „до ногу” потуче Мађаре, генерал Нужан појавио се на коњу са белом заставом у руци и са предлогом Србима да се борбе обуставе док се српска депутација, предвођена патријархом Рајачићем, не врати из Инзбрука. Било је то око 11 часова. Борбе су обустављене. Храбовски, разочаран развојем битке и неочекивано снажним отпором Срба, повукао је своју војску у Варадин.

ШИРЕЊЕ НАРОДНОГ ПОКРЕТА

Након Карловачке битке, Српски народни покрет проширио се на читаву Границу. Српски официри и војници граничарских батаљона масовно су отказивали послушност и прикључивали се покрету. Стратимировић је постао неприкосновени вођа и предводио је још неколико победоносних српских битака. Народ га је називао „врховним вождом”, а он се представљао као народни генерал.

ЕТНОЛОГИЈА

Стари српски обичаји и веровања

Вишеструки карактер култа ватре у нашем народу

Ватра је природни, али и културни феномен. Откриће ватре донело је човеку угоднији живот, сигурност и технолошки развој. Ватра је антрополошки (митско-религијски) феномен, она је моћан покретач материјалне и духовне културе. Дихотомија ватре огледа се у томе, што она представља божанску творевину али и демонско оруђе. Постоје многи обреди везани за ватру, који јој обезбеђују апотропејску и лустративну моћ.

Реч ватра преузета је из древног иранског језика, потиче од речи атар - која значи „пламен, ватра“ Заступљена је у многим индоевропским, балканским, словенским језицима и означава пламен, огњиште, варнице. Реч огањ је прасловенска, потиче од староиндијске речи агни, која представља староиндијско божанство ватре. У нашем језику у употреби су обе речи: ватра и огањ.

Предмет обожавања и поштовања

У многим културама ватра заузима веома значајно место; она је предмет обожавања и поштовања - што се види из митологије, религије, филозофије, књижевности, уметности. Сима Тројановић, наш најпознатији етнолог, каже да је ватра „најузвишенији симбол душе и целокупне људске цивилизације“.

Многи научници светског гласа, као што су Фрејзер, Малиновски, Елијаде, Хидерле, Леви-Строс, Фром, Фројд, Јунг и други, бавили су се проучавањем феномена ватре. За њима нимало не заостају и дају велики допринос нашој науци и светској културној баштини, домаћи истраживачи Сима Тројановић, Миленко Филиповић, Јован Цвијић, Тихомир Ђорђевић, Веселин Чајкановић, Љубинко Раденковић, Рабија Хасанбеговић, Видосав Стојанчевић, Татомир Вукановић, Ђорђе Милићевић, Живојин Петровић и други.

Ватра се поштује као светиња, доживљава као чудно и моћно биће. Трагови анимистичког схватања ватре налазе се у језику: ветра дрхти, гута, љути се, пламен се поиграва, весели, лиже итд.

У многим културама, па тако и у нашој, ватра заузима веома значајно место; она је предмет обожавања и поштовања - што се види из митологије, религије, филозофије, књижевности, уметности. Ватра поседује двоструки карактер: човеку пружа топлину, заштиту, светлост, одржава живот. Симбол је љубави, чистог и мудрог. Друга страна природе ватре је негативна: стихијска, разорна, прождире, уништава, гуши.

Ватра је божанска, благословена (небеска), али је такође и демонска (ђаволска)

Ватра поседује двоструки карактер: човеку пружа топлину, заштиту, светлост, одржава живот. Симбол је љубави, чистог и мудрог. Друга страна природе ватре је негативна: стихијска, разорна, прождире, уништава, гуши. Ватра је божанска, благословена (небеска), али је такође и демонска (ђаволска). Мирче Елијаде износи веровање које потврђује демонску природу ватре, а то је да она настаје у полном органу вештице.

Моћ обредне ватре

Различите моћи ватре прате разна веровања и обичаји. Сврха обичаја је успостављање склада између људске заједнице и њеног окружења. Верује се да обредне ватре имају моћ да донесу људима, стоци и усевима плодност и напредак. Обреди са ватром прате природни ток времена, који се поклапа са кретањем Сунца (зимски и летњи солстициј), као и прелазе из оскудице у обиље (зимске, покладне, пролећне ватре). Обичаји везани за календарске празнике, посвећени истакнутим личностима из хришћанског култа, садрже бројне елементе из предхришћанског времена. Предхришћанско порекло обреда са ватром, доказано је на примеру бројних ритуалних активности, које су истовремено усмерене ка умиљостивљавању и уништавању бића из природе, духова и душа активних у одређено доба године.

На свим континентима, код многих народа, постоје слични митови о настанку ватре. Најчешћи мотив у митовима је крађа ватре (од богова, демона или животиња), а то чини култни јунак, доносећи људима божански дар. Нпр. мит о Прометеју који говори о крађи ватре, или о Светом Сави као култном јунаку који лукавством краде ватру од Анатема.

У неким митовима ватра је настала од Сунца (нпр. у аустралијским), у неким је случајно откривена (као у бушманском миту, где жена налази ватру, а њен је муж краде). По индијској митологији (Упанишаде), човек постаје од ватре, и када умре у њу се враћа. Ватра је обично у митовима и легендама повезана са водом, Сунцем, змијом, змајем, каменом.

На психолошком плану ватра симболизује унутрашња психичка стања, потребе и осећања. Пламен ватре је симбол човековог срца, душе, љубави, страсти. У многим обредима иниција-

МОЋНО ОРУЖЈЕ У КЛЕТВАМА

Етнолог Сима Тројановић анализира значење речи „ватра“ и „огањ“ у нашем народном и књижевном језику, и то на основу синтагми и израза (нпр. бол, страст, узбуђење, оружје). У клетвама, ватра се призива као моћни извор несреће, која се речима усмерава на омрзнутог, са уверењем да ће се одређеном сликовитом формом и уз одређене магијске радње, жеља и остварити. Увређени, понижени и немоћни користе ватру у својим клетвама као моћно оружје, нпр. „кућа ти се запалила“, „жива га муња спалила“, „огњиште му се угасило“, „ватра те изгорела“, „огањ те изео“.

ВАТРА У ЈЕЗИЧКИМ ФОРМАМА

Коришћење речи „ватра“ у кратким језичким формама (као што су клетве, заклетве, бајалице, пословице и загонетке), показује како је језик у једноставним облицима сачувао оно древно, митско-религијско схватање ватре. Велики допринос етнолингвистици дао је Сима Тројановић, кроз веома брижљиво и детаљно уређен Атлас, у коме је дата географска распрострањеност речи „ватра“ и „огањ“, на српско-хрватском језичком подручју. Реч „ватра“ доминира у Војводини, Шумадији, Западној и Југозападној Србији, Босни, Херцеговини и неким деловима Хрватске (Лика, Далмација). Реч „огањ“ (која означава ватру на огњишту) користи се у Источној и Јужној Србији, Македонији, Црној Гори, у делу Херцеговине и Хрватске, као и у Словенији.

Овај додатак објављујемо уз финансијску помоћ Управе за сарадњу са дијаспором и Србима у региону Министарства спољних послова Републике Србије

ције користи се црвена боја као симбол ватре, али и сакралне зрелости (ову тезу заступају Фром и Јунг). У религијском смислу пламен ватре је симбол прочишћења и просветљења. У Старом Завету, Бог се јавља у виду ватре, у Великом Суду ватра је симбол Христа (Елијаде).

У индијској митологији Агни је бог огња, огн је светлост. Божанство ватре је имало улогу посредника између људи и богова, носилац је поруке - грчки ангелос је „анђеос, посланик“ (Тројановић).

Индоевропски народи показивали су поштовање према ватри, правећи

велике ломаче - „свете ватре“ или „вечите ватре“ биле су познате Грцима, Римљанима, Персијанцима, гореле су у храмовима и имале своје чуваре. У кући је ватру чувао домаћин. Ватра на огњишту била је предмет култа, она је света, приносила су јој се жртве за напредак и заштиту куће. Ватра са огњишта није обична; она је чиста, чедна, божанска и зато се одржава и гаси на посебан начин.

Огњиште као култно место

Код словенских народа, огњиште је обично поплочано, са удубљењем у коме гори ватра. У старој српској кући ог-

ВАТРА У БАСНАМА И ПОСЛОВИЦАМА

Басне и пословице нам откривају чињеницу да је ватра важно цивилизацијско достигнуће и битна ознака културе уопште. Уколико је ватра контролисана, од ње је корист велика, а ако се појави у виду стихије, узрок је несреће људи. Као елементарна опасност, пореди се са водом (у пословицама). Њено митолошко порекло види се из поређења са змајем (загонетке). Анимистичко схватање ватре види се у примерима: „жива ватра“ „огањ живи“ (клетве, заклетве). Дихотомија ватре огледа се у поштовању као светиње, божанства које доноси благостање, а истовремено изазива страх због своје разорне моћи. Деци су давана имена попут Огњенка, Ватрослав, Игњат, Пламенка, која су имала заштитну функцију. Неки топоними везани су за ватру. Она је симбол знања и вештина.

њиште се налазило у самом средишту куће (Тројановић), што симболично изражава његову митско-религијску важност (представља центар света).

Огњиште није само место где се спрема храна и окупа породица, оно је свето место, има улогу олтара, жртвеника; због тога је култно, што потврђују многи обичаји, обреди, табуи и веровања везани за огњиште. Огњишту се приноси крвна жртва (нпр. кокошка); уколико се на њему кува пређа, онда је то бескрвна жртва - у виду хлеба, соли, жита, вина или се ставља метални новац (Чајкановић).

На том светом месту често се гатало, бајало, и то предметима повезаним за огњиште, као што су: вериге, саџак, ватраљ, машице. Ови предмети су такође култни, коришћени у религијским и магијским обредима или лечењу (Рабија Хасанбеговић).

Ватру су чували да се не угаси, није се позајмљивала (зарад добробити породице).

Огњиште је средиште домаћег култа и на њему се врше многи обреди прелаза, од рођења па до смрти (нпр. обичаји о рођењу детета - за прво купање, шишање - треба да обезбеде здравље, раст, напредак детету или да му помогну да проговори, прохода). Ови обреди на огњишту везују дете за породицу и кућу, јер оно треба да продужи породични култ. Огњиште је симбол породичне заједнице, али и интегративни чинилац друштва; такође је и симбол везе са култом предака и култом мртвих.

У многим старим религијама огњиште је средиште душа; да ту бораве душе предака, потврђује и веома стари обичај сахрањивања под прагом, на улазу у кућу.

Код нас, када се нова породица оформи или дели од заједнице (задруге), у новој кући, домаћин ритуално пали ватру. „Злом човеку“ растурало се

огњиште, а из заједнице протериван је клетвама.

Када млада напушта родитељску кућу, љуби огњиште - што представља опраштање од њених предака. Приликом уласка у младожењин дом, обилази три пута огњиште - што симболично представља увођење младе у „нови“ породични круг. Овим невербалним ритуалом млада исказује поштовање мужевљевим прецима, заштитницима куће и свих њених чланова.

Обичаји везани за Божић, Ђурђевдан, Петровдан и Покладе, испуњени су обредним ватрама, што потврђује чињеницу да је ватра симболичка кореспонденција са душама предака, које треба да нам обезбеде заштиту, напредак и благостање.

Ватра у годишњим обичајима

Познати српски етнолог, Сима Тројановић, написао је студију о ватри, којом показује да ћемо ритуално паљење ватри и светковине са употребом ватре боље разумети ако обредне посматрамо кроз годишње обичаје, јер тако долазимо до космолошког значења ватри. У зимском периоду, ватре се пале за Божић, Задушнице, Беле покладе; ови обреди прате природни ток времена, који се поклапа са кретањем Сунца.

Крсна слава посвећена је свецу заштитнику, прославља се у кругу породице уз одговарајуће реквизите: свећа, колач, жито (кољиво), тамјан, уље, вино. По етнологи М.Миличићу „без крсне свеће, крсно име се не може славити“. Веселин Чајкановић сматра да је празник предака, а патрон породице, врховни национални Бог.

За Божић, овај чувени етнолог каже „да је у вези са култом предака, и основ је целокупне српске религије“, где бадњак представља идола, некадашњег митског претка, божанство хтон-

ЗАКЛИЊАЊА У ОГАЊ И ВАТРУ

Људи су се заклињали оним што им је најдрагоценије и најсветије (Бог, деца, здравље, срећа, образ, душа). Ватра и огањ у заклињању имају истакнуто место: „ватре ми“, „живога ми огања“, „тако ми сунца и живе ватре“, „изгорео ако лажем“ итд.

Бајалице (басме) представљају старе магијске вербалне формуле, које имају за циљ отклањање узрочника зла (демони, зле силе, болест). Оне садрже у себи ватру, као важан и моћан саставни елемент. Ватра има апотропејску, чистилачку моћ, али представља и битан атрибут културе „људског“ света, насупрот „нељудском“ (хтонском), који се описује као пуст, хладан, лишен ватре. Пример који дочарава демонски свет: „иди у пуну земљу, где петом не пева, где пас не лаје, где мачка не мјауче, где воденица не меље, где ватра не гори“. У обредима бајања ватра се јавља као „бајалачки реквизит“ уз предмете повезане са ватром, као што су ватраљ, преклад, оцило. Пример: баје се на местима магичне снаге (раскрсница или огњиште), уз светлост свеће или ватре од „живог угља“. Анализа ових кратких архаичних говорних формула показује нам битна народна схватања ватре и омогућује нам да схватимо суштинске елементе, не само наше српске, него и шире прасловенске и индоевропске митологије ватре.

ВАТРОМ ПРОТИВ ВАМПИРА

Код многих индоевропских народа - Трака, Римљана, Германа, Келта, Словена - постојао је обичај спаљивања покојника. Ако живи желе да се обезбеде од повратка покојника, онда је спаљивање најбољи начин, јер је само ватра у стању да потпуно уништи демона. Херакле, један највећих античких јунака, напао је змију Хидру која је имала више глава, и никако није могао да је убије јер би на месту једне одсечене главе израсле бар две нове. Угарцима ватре испекао је сасечени врат Хидре и тако је убио. „Живим“ угарком убија се свако зло, отуда веровање да се змија мора спалити како не би оживела. Балкански народи су веровали да сваки човек може да се повампири (зли људи, они који су умрли насилном смрћу, без свеће и кађења, ако их је убио гром, ако је преко покојниковог тела прелетела птица или прошла мачка), а да се спаљивањем може учинити безбедним. Подаци из 14. века говоре о поновном ископавању покојника да би га спалили, како се не би повампирио. Душанов Законик брани овакве поступке „као тешко сујеверје, људи који враџбинама узимају из гробова те их спаљују, то тело које тоучни да плати вражду, а ако буде поп на то дошао да му се укине попство“.

ског света. Његово спаљивање, симболично представља спаљивање самог божанства, које на тај начин умире и поново се рађа (попут Феникса). Ритуалне радње за Бадње вече и Божић (24. и 25. децембар, тј. 6. и 7. јануар), посвећене су душама предака (које су током зимских дана свуда око нас), спремање хране и пића (мешовита жртва), бацање ораха у углове просторије, посипање куће сламом, паљење свеће, радње око ватре, на огњишту (налагање бадњака), царање, даривање, гашење вином, забрана давања ватре са огњишта (како се не би „дала“ срећа из куће) - имали су исти циљ: да се умилоствиве душе предака, које треба да обезбеде породици напредак и берићет.

На задушнице (покретан празник), жене на гробовима пале задушне ватре. Верује се да ће свећа, која се покојнику тада пали, њему обезбедити светлост током целе наредне године.

Паљење култних ватри на Беле покладе (проштене, такође су покретан празник) познато је многим народима Европе: Француска, Белгија, Немачка, Аустрија, Швајцарска итд. (Фрејзер); имају за циљ заштиту од злих сила. Ове ватре имају различита имена: алалије, лиле, оратнице, љевке, љарге, и прате их многе песме и игре. Ове се ватре прескачу, како би се људи сачували од пожара. У Хомољским селима ватре се пале на једном месту, ту се одигра коло, а затим се сви разиђу кућама да покладају (вечерају).

Обичај заједничких ватри

Етнолог Сава Милосављевић забележио је крајем XIX века обичај заједничких ватри у Хомољу. Алалије, или праштање као заједничко подушје: свако домаћинство коме је неко умро

у протеклој години, доноси дрва за заједничку ватру, жене доносе храну „да бог да прости“, а затим са упаљеним свећама играју око ватре.

Ове ватре називају се „привег“ и пале их мртвима за душу, дели се култна храна: мед, млеко, јаја. Варијанте ових ватри забележио је Слободан Зечевић у околини Зајечара, Неготина и Текије.

У Текији се на пијачном тргу ложила велика ломача, од неколико кола дрва, и око ње се играло. У Ресави су се палиле велике ватре на сеоском игралишту. Веровало се да на привег долазе душе умрлих и заједно играју са живима. Овај обичај део је посмртног култа и потиче из предхришћанског времена, када су покојнике спаљивали на ломачи, верујући у чистилачку моћ ватре. Такође се веровало да ће се покојник на тај начин лакше и брже придружити својим прецима. Временом је дошло до спајања оба ритуала у биритуал.

Играње око ватре је типичан део култа мртвих. Игра се у кругу. Игром се успоставља веза између живих и мртвих (помажући души покојника да се придружи прецима). Ове игре имају дубоке корене, у најстаријим слојевима културе, и представљају култ предака.

У нашим народним веровањима играње у колу посебно је привлачно за покојнике.

Једна од основних брига живих је да покојницима преко паљења ватри дотуре светлост. Заједнички обед представља жртву прецима, њихов карактер је изразито хтонски, а хтонска бића обезбеђују плодност - класичан пример је мит о Орфеју и Еуридици.

Ватри у част мртвих, у нашим крајевима има и о другим празницима: за Младенце, Благовести, Цвети, за Ускрс.

Велики Четвртак се нпр. сматра општим празником мртвих. Тада се пред кућама пале ватре за душу покојника (пали се онолико ватри колико има покојника из те куће). Ватре се ложе сламом од бурјана, а кад ватра изгори одлази се на гробље и дели храна „за душу“. Овај празник се на влашком зове „Жоја маре“, а у Ресави „Фокореље“. Сврха обичаја показује да је један од циљева ових ватри било и грејање душа мртвих, пошто се верује да на другом свету влада хладноћа.

Обе групе становништва Источне Србије познавале су паљење ватри, из култа мртвих, али су Срби брже забо-

равили сврху паљења ових ватри, па је процес нестајања обичаја био бржи. Становници влашке говорне групе Источне Србије били су упорнији у очувању етничког индивидуалитета, практикујући старе обичаје.

Становници влашке говорне групе Источне Србије нису у потпуности Словени или Романи, нити директни потомци трачких племена, али очигледно је да имају заједничких црта са свима њима. Зато су у својим обичајима сачували многе словенске ритуале, које су понели из јаког словенског субстрата своје етногенезе. По свему судећи, то је случај са паљењем обред-

ГАТАЊА ПОМОЋУ ВАТРЕ

Непрестано изложени хировима природе и несигурни у исходе својих послова, људи су гатали помоћу ватре (њом се прорицало време смрти, успех у љубави, послу и слично). Ако ватра неће да гори, верује се да у кући има непријатеља. Када ватра „запишти“ верује се да ће у кућу стићи какав глас; да би глас био весео, мора мушко дете да штапићем царне ватру. Када се угљен у ватри исправи, верује се да ће доћи гост; што је угљен већи, гост је угледнији. Код многих народа, у различитим културама и историјским епохама, снови о ватри имају идентично значење: да предскажу будућност. Ако се сања велики пожар, то значи да ће бити великог зла: болест, смрт блиског итд. Ако неко сања малу ватру, онда је то срећа и благостање

них ватри у част мртвих. Ватре су ложиле девојке на Ђурђевдан (23. април / 6. мај), рано ујутру, верујући да ће им обезбедити сигурну удају.

На Јеремијин дан терали змије

На Јеремијин дан (1. / 15. мај) паљене су ватре које су требале да отерају змије. Веровало се да св. Јеремија има моћ да украти змије. Празник посвећен овом свецу има дубоке корене у много старијем култу Трачког хероја - митског јунака, који представља божанство мртвих, и чији су атрибути змија, коњ, пас. Трачко божанство је приказивано као јахач на белом коњу, или змија обавијена око стабла. Змија као демонска животиња, заступљена је у пролећним обредима са ватром, она представља душе предака а паљење ватри има за циљ да их отера. У ширем контексту, обичај помаже очувању кохезије у заједници.

Култне ватре „лиле“, паљене су и на Ивандан (26. јун / 7. јул). Тада се не обављају никакви послови у винограду, јер се веровало да ће се осушити. Ватре су паљене на раскрсницама или код куће, против вештица и других демонских бића. Чобани су их палили ради заштите стоке и удева. Девојке су ложиле тзв. живу ватру, коју су добијале кресањем варнице са огњила, играле су у колу окићене венцима од цвећа, пред зору одлазиле су кућама, носећи по угљен са ватре и њиме кадиле кућу и стаје против болести. Ивандан је један од шест празника, које је црква посветила овом свецу. По народном веровању, постоји укупно дванаест св. Јована у години; научници сматрају да начин празновања Ивандана садржи трагове старијег празника посвећеног соларном божанству, који се светковао у време летњег солстиција.

Паљене су ватре „буктиње“, „лиле“ и „кресови“ за Петровдан (29. јун / 12. јул) и то у периоду од четири дана пре празника посвећеног врховним апостолима Петру и Павлу, и три после светковања. Овај период строго је табуисан (забрана рада у винограду, прања рубља, брања конопље). Прескакане су обредне ватре како би св. Петар помогао да се вештици спале крила. Верује се да је сам св. Петар жњео ноћу и палио „лиле“ како би видео док ради. За ватре је коришћена трешњева кора, за коју се веровало да штити од злих очију.

Паљење ватри у зимском и летњем солстицију праћено је одређеним ритуалним радњама (играње, разуздано

понашање, прескакање ватре, провлачење кроз ватру људи и стоке), које имају за циљ да заштите заједницу од болести и подстакну плодност, што потврђује чињеницу да је овај култ повезан и са аграрним култом.

Ватра у животном циклусу човека

У животном циклусу човека ватра има веома значајну улогу. Паљена је у свим важним животним ситуацијама и критичним приликама (венчање, трудноћа, рађање, шишање, смрт). Због својих апотропејских и лустративних својстава, ватра се користи као одбрана и као чистилачко средство; она има и трећу моћ, а то је преображајна. У свим обредима прелаза ватра има магијску улогу. Да би појединац прешао из једног статуса у други, ватра као средство препорода - увек помаже (нпр. смрт у једном и рођење у другом стању). Научник Мирче Елијаде сматра да је ватра средство трансформације (нпр. када од незрелог, недораслог члана, човек постане зрео, пуноправан члан заједнице, или када ватра помаже да се из статуса живог члана заједнице пређе у статус предака).

Било да се ради о заједници или о појединцу, када се злу не може супротставити искуством или разумом, припадник традицијске културе користи магичне радње у којима ватра има кључну улогу.

Сима Тројановић је у својој обимној студији о ватри посветио значајно место тзв. живој ватри, коју су људи у традиционалној култури користили за лечење (људи и стоке). Жива ватра се добија трењем: дрво се таре о дрво, или се дрвени штапић врти у удубљењу другог комада дрвета, кресањем огњила о камен, ударањем чекићем по комаду гвожђа (тзв. гвоздени оган), пропуштањем сунчевих зрака кроз закривљено стакло. Жива ватра се користи на граничним местима (међа раскрсница, дирек, врата), у време младог месеца, у поноћ, повољним данима (недеља, понедељак, четвртак). Особе које „ваде живу ватру“ су „чисте“ (часне, поштене, здраве); обично су то старије, поштоване мушке особе.

Веровање у лековитост ватре

Магијска логика лечења људи и стоке ритуалним провлачењем кроз „живу ватру“, заснива се на веровању у чистилачку и спасоносну моћ ватре.

ЈЕДАН ОД НАЈСТАРИЈИХ КУЛТОВА

Постоје разне ватре, које настају у природи (као што су вулканске), преко ватри које се пале у храмовима, до ватри на огњиштима које људи користе за припрему хране. Култ ватре је веома стар, претходи династији Ахемениде и епохи Зороастра. Персијски свештеници и мудраци имали су задатак да у храмовима одржавају ватру мирисним границима сандаловог дрвета и меховима. Пре него што се свештеник појави пред олтаром ватре, прво обавља ритуално умивање светом водом. У Персији постоје остаци храмова посвећених култу ватре (у Палмири, Персеполису и Испахану). Елементи древне митологије и религије ипак су најбоље сачувани у обредима и обичајима, што се види у примерима који су наведени у овом тексту. Ватра у антрополошком смислу, као културни феномен, представља симбол знања и мудрости; има веома важну улогу у човековом материјалном, духовном и социјалном свету. Због свега тога кажемо да ватра има култни карактер.

Овај обичај примењиван је у Шкотској, Енгеској, Ирској и Немачкој (у случајевима куге или распрострањене сточне болести); код нас је овај обичај познат као „говеђа богомоља“ (о чему су писали наши етнологзи).

У љубавној магији ватра се користила за постизање жељеног циља, тј. да се задобије жељена љубав вољене особе (нпр. „како гори ова ватра, тако да изгори његово срце за мене“). Ватра, жар, ватраљ и пепео су синтагма немуштог говора љубавних чини, а поступци су засновани на имитативној магији (против урока, злих очију).

Кађењем димом тамјана, запаљеним ђубретом, свећом, босиљком, постиже се заштита од дејства разних демона (вампира, некрштеног, бабица, вештица, караконцула и ђавола).

Забране и ограничења имају за циљ да правилно усмере и регулишу понашање људи у односу на ватру, како не би дошло до скрнављења њене божанске природе. Ватру не пали немивена особа, у ватру се не пљује, ватра се не сме проклињати нити удара-

ти ногом. Крај ватре се не смеју изговарати имена демона, трудница не треба да гледа у ватру да јој дете не буде црвено или да има „жараво лице“, деца „не ваља“ да се играју ватром да ноћу не би мокрила у кревет. Ватра се не позајмљује из куће ноћу, ни петком, нити ако је у кући трудна жена (да је не задеси несрећа на порођају), као ни одређеним људима за које се сумња да су демони (здухаћи, вештице и слично).

У нашем народу се верује да постоје људи који имају посебне моћи у односу на ватру (као нпр. здухаћи), и који су умели да је праве и контролишу. Ово веровање има дубоке корене у индоевропској култури, где су људи ватре имали свету дужност - да је пале и чувају на огњишту. Господари ватре били су у вези са божанским и демонским светом, знали су како да поступају са моћима ватре (стваралачку и исцелитељску моћ ватре користили су шамани, алхемичари, врачеве). У нашем народу постоји изрека: „Ко лако упали ватру, мајка му се обрадовала на рођењу.“

КУЛТНЕ ВАТРЕ НА ОГЊЕВИТЕ СВЕЦЕ

Људи пале култне ватре када светкују тзв. огњевите свеце: Илиндан (20. јул / 2. август), Огњену Марију (17. / 30. јул), св. Пантелију (27. јул / 9. август), Благу Марију (22. јул / 4. август), за које су веровали да управљају муњама, громовима; зато постоје табуисане радње, јер ако се не поштује њихов празник, Огњена Марија пали ватром, а св. Илија бије громом. Постоји веровање у народу: када грми, св. Илија вози кочије и бије ђаволе. Етнолог Сима Тројановић сматра да је св. Илија бог времена, а петало његов амблем који најављује дан и предсказује промену времена. Претпоставља се да је св. Илија наследник Перуна, бога-громовника код старих Словена, а петало је посвећен Перуну као и биљка перуника. Ову биљку људи стављају на кров куће, као заштиту од грома. Трагови Перуновог култа очувани су и у неким топонимима.